

Státovědecký luxus.

Na naši zmínku o senátu reagovala tato instituce sama v páteční schůzi. Zpravodaj o jedné ze zákoných předloh, národně sociální senátor Pánek, pronesl úvodem k svému referátu tuto řeč:

„Slavný senáte! Já jsem převzal referát o nové dani ze zapalovadel v poslední chvíli. Byl mi doručen teprve včera večer, jak to již tak obyčejně bývá, že se nám v poslední chvíli přidělují z poslanecké sněmovny předlohy, které musíme přímo stenografickým tempem vyřizovati. V právě uplynulé debatě rozpočtové byly pronášeny stejné stížnosti, že se tak děje také s rozpočtem, a bohužel, děje se tak každým rokem. Stejně stížnosti se také pronášejí zde v senátě, že poslanecká sněmovna prostě ignoruje senát a že nás také, bohužel, ignoruje vláda. Každý ministerský předseda slibuje, že nás nebude zanedbávat, že nám bude přidělovati alespoň hospodářské předlohy, prostě, že bude plnit to, co jest nám zaručeno ústavou. Kdyby ty stížnosti, o kterých jsem nyní mluvil, pronášely se jen v této síni, snad by to nebylo závažné, ale bohužel, ty stesky se dostávají už na venek a nabývají formy pro senát velmi a velmi nedůstojné.“

Upozorňuji slavný senát a zejména předsednictvo senátu a také i vládu na článek, který byl otištěn v posledním čísle časopisu „Přítomnost“ a který jest skutečně prašpatným komplimentem pro naši druhou sněmovnu. Tam je totiž řečeno toto: „Vzpomínky jsou nevyčitatelné“. Totiž vzpomínky na senát. „Najednou z čista jasna si vzpomenete na něco, buh ví proč. Tak jsme si najednou vzpomněli na senát. Co dělá ta dobromyslná instituce? Jak se tam mají? Zda je tam ještě cítiti po chodbách knedlíky se zelím?“ To je skutečně velmi duchaplné. Je to trochu pravda. My jsme si ovšem do našeho senátu nevložitoli tolik peněz jako poslanecká sněmovna, abychom mohli oddělit restauraci od zasedací síně a abychom snad pro sebe postavili nám také důstojný stánek.“

„Proč si člověk najednou vzpomene na senát? To nikdo nevyloží. Tato instituce nemá souvislosti s ničím důležitým, co se děje v této zemi, a kdyby se pojednou otevřela země a pohltila ji, nic by se ani o čárku nezměnilo. Nebo dovedete uvést nějakou událost, na kterou by jednání senátu bývalo mělo vliv?“ Chtěl bych tu přece jenom vzpomenouti některých předloh, kde jsme měli trochu vlivu. Na příklad jsme odložili generálské pense, a různé a různé jiné věci, svého času jsme zachránili vládu, poněvadž jsme vrátili předlohu, která vládě neodpovídala.“

„Dlouho a marně byste vzpomínali. Jestliže věci s nějakou institucí jdou právě tak, jako by šly bez ní, právě tak dobře nebo špatně, stejně rychle či pomalu, jestliže instituce, která se zabývá děláním zákonů, k žádnému ze zákonů ani čárku nepřidá, ani neubere“ — to si dobře zapamatujme, abychom na příkl. ubírali a přidávali. „Čte-li člověk v novinách, že se sešel senát, napadá ho ptáti se, proč se sešel. Zajisté, sešel se proto, že to má předepsáno, ale jaký je v tom vyšší smysl a účel? Co možno od toho očekávati — jakou změnu k lepšímu nebo horšímu? Z 11leté historie senátu každý ví, že není možno očekávat zhora nic. Tato instituce v ničem neprospěje, ani neuškodí. Vyvinula se ve školu politického nicnedělání, jež je vázána na jisté formality, aby byl vzbuzen dojem činnosti. — Stanovisko humánní do značné míry uznáváme. Není možno staré politiky prostě vyhoditi na dlažbu. Bylo by to kruté, hlavně pro ty, kteří byli poctiví a nic si neušetřili na stará kolena. Ale je nutno pro poskytování pensí vydržovati celou instituci, která si dodává vzeření instituce zákonodárné, ač jí není? Není to i politicky škodlivé, míti parlament, ve kterém zřejmě není nic na práci?“

Pisatel nám navrhuje prostě určité pense. (Hlas: To je váš referátor!) Kdyby to byl náš redaktor, rozhodně bychom o tom — a já speciálně — nemluvili. Tedy dovoluji, abych aspoň několika slovy reagoval na tento článek. (Sen. Johanis: Pan Peroutka každého rád mentoruje a měl by již jednou přestat!) Snad má p. pisatel pravdu určitou ve věci, poněvadž senát dá si prostě všechno líbit. Na nás je vina a na vládě je vina, ale také trochu na veřejnosti, lidu a stranách. Konstatuji, že senát se vždy ku práci hlásil, vždycky urgoval a reklamoval práva, která mu jsou zaručena ústavou. Nemůžeme za to, jestliže máme ministerské předsedy a vládu, která nám nestojí ve slově. Jestliže každý ministerský předseda a každá vláda nám slibuje, že bude respektovati ústavu, a nedodrží slova, není to naší vinou. Bylo by opravdu nejvyšší na čase, aby senát se vzpamatoval a dal najevo svoji moc, kterou má, a aby prostě všechno nepolykal, jak se mu to presentuje. Jestliže jsme z důvodů, které zde nechci uvádět, projednali tak na rychlo rozpočet, ačkoliv máme ústavou alespoň jeden měsíc zaručený k projednávání, jestliže jsme rozpočet dostali 3. prosince, mohli jsme jej vyřídit až 3. ledna a byl by nastal ex lex na několik dní.

My také přece nezpůsobili, jestliže vláda rozpouští senát současně s poslaneckou sněmovnou a tak porušuje ústavu. Stalo se to již dvakrát. Z našich řad nemáme, bohužel, také ministry, abychom mohli míti přímý vliv ve vládě. To je naší vinou, že nedovedeme si vynutiti vliv a moc, kterou nám ústava dává. To jest, pokud se týká věcné stránky toho článku. Pokud se ovšem týká formy, tu musíme zavrhnout, poněvadž není důstojná časopisu, který má býti časopisem inteligence. Takto se mluví snad někde v hospodě při sklenici piva, ale ne v časopise, který chce činiti nárok na to, že je časopisem inteligence. Chci říci tolik, že nemáme, bohudíky, takovou inteligenci a že ta nebude se psaním takového druhu rozhodně souhlasiti.

Mohl bych uvésti hned na jiné straně článek Rádlův, který povídá: „Přesvědčil jsem se o tom několikrát, když jsem někoho z lidí svého věku, před nímž na stolku ležel sešit ve světle žlutých deskách někde ve vlaku, oslovil, anebo když se totéž stalo mně. Všiml jsem si toho, v čem nás Přítomnost spojuje. Poněvadž nás mnoho s ním vyrůstalo. S její kultivovaností a s jejím gentlemanstvím“. Nevím, jestli ten předchozí článek, který má býti duchaplný, je srovnatelný s gentlemanstvím a kultivovaností.

Ale je to také poslední apel na senát, co má dělat, jak má reklamovati svá práva a zameziti, aby se takovým způsobem o senátu nemluvilo a nepsalo.“

Jak slyšíme, ostatní páni senátoři v soukromí mluvili daleko rázněji — nikoliv proti bezmocnosti senátu, nýbrž proti „Přítomnosti“. To je stará historie. Zrcadlo, pánové, není vinno. Naši poznámku nediktovala nám nějaká vrozená, zásadní nechuť vůči senátu; není proč míti takovou nechuť. Naopak, sdíleli jsme leccos z hromadných ilusí, které před jedenácti lety se rozšiřovaly o tom, jakou roli bude hráti senát. Nic se z toho nevyplnilo, a poslední a nezadatelné lidské právo tam, kde se nic nepodařilo, je právo na rozmrzelost. Vidíme, že mít dvě sněmovny je pro nás právě tolik, jako mít sněmovnu jednu. Je přirozeno, že nezadržitelně vzniká otázka, proč tedy máme mít sněmovny dvě. Tato otázka bude trvat tak dlouho, dokud se vám nepodaří z instituce, kterou tvoříte svými stopadesáti těly, udělat něco jiného, než čím jest dnes, něco jiného než stín,

který na stěně opakuje všechny pohyby poslanecké sněmovny.

Pan senátor Johanis tedy zvolal: „Pan Peroutka každého rád mentoruje a měl by již přestat!“ To je těžká věc, pane senátore. Žurnalistovým úkolem je právě to, co nazýváte mentorováním. Jinak, zdořileji a rozumněji se tomu také říká veřejná kritika. Kdyby žurnalista v tomto přestal, jak mu pravidelně každý kritiso vaný navrhuje, co by mu zbývalo k práci a k dělá ní? Tu by se žurnalistika stala právě takovým bezobsažným zaměstnáním, jakým jest dnes senátorství. Nemohu toho tedy nechat. Ne posuzování, nýbrž křivé a nespravedlivé posuzování jest zlo. Ale takové škodlivé posuzování jest lehkou vyvrátiti, postaví-li se proti němu fakta. Proč tedy nejsou uváděna fakta o významu a vlivu senátu? Proto, že jich není. Sám p. senátor Pánek mluvil o senátu jen elegicky. Maximum, které se odváží uvést na obranu, je tvrzení, že senát měl jednou nebo dvakrát „trochu vlivu“. Mám dojem, že přiznává naší kritice oprávněnost z devadesáti procent. Pokud se těch zbývajících desíti procent týká, neurčitě uvádí, že senát vykonal „různé a různé“, nijak toho blíže nerozváděje. Říci: „různé a různé“ — to je velmi málo. Musí se mluvit jasně: vykonali jsme to a to. Toho se nedočkáme, poněvadž nic nebylo vykonáno, a je to tedy těžko uváděti a rozváděti. Není možno vystavit nulu na odiv veřejnosti. Každý, kdo v této situaci mluví o senátu přesně, je jeho nepřitelem. Tato instituce snese jen mlhavé mluvení jako „různé a různé“.

Pan senátor Pánek nadhazuje raději jinou otázku: otázku tónu. Pochybuje, zda tón, jehož bylo užito, jest důstojný časopisu inteligence. To jaksi může nám býti necháno na starosti. Podle našeho názoru bylo by časopisu inteligence nedůstojno zejména to, kdybychom ve věci senátu chtěli něco nalhávat. Ostatně ani nemůžeme chválit senát, poněvadž by nám to stejně nikdo nevěřil. Vydávat časopis pro inteligenci jest dosti nepohodlný úkol, daleko těžší, než vydávat třeba „Večerní České slovo“. Inteligence jest vrstva, která vlastním rozumem dovede posouditi, co se jí k věření předkládá. Nemluvit pravdu a ztratit důvěru mezi inteligencí — to je v takové souvislosti jako dešť a mokro. Z upřímného přesvědčení hájíme na frontě inteligence demokratický režim, i když nás za to mladí radikálové často hlučně prohlašují za hlupáky nebo za mizery. Ale prostředky svého hájení si budeme vybírat sami; komandovat se nenecháme. Ručíme za to, že inteligence zcela souhlasí s tónem naší kritiky o senátu; byl to tón, který se hodí do kritiky zbytečné a drahé instituce. Mírné domlouvání působí na senát tak jako lehký vánek působí na zkamenělý les. Máte strach, aby nebyl uražen jemnocit inteligence. Obáváme se, že ona sama by se vyjádřila daleko radikálněji než my, kdyby jí bylo dáno slovo.

* * *

Pan senátor Johanis, jakožto sociální demokrat, má velmi málo práva zlehčovat ty, kteří napíší o senátu tu pravdu, že nemá žádný význam. Je snadno mu dokázati, že bylo přímo v programu jeho strany, aby senát byl tím bezvýznamným stínem a tou draze placenou ozvěnou, již jest, a že sociální demokracie podnikla všechno, aby nebyl ničím jiným. Stačí se jen trochu vzpomínkami vrátit do r. 1920.

Náš senát, jak jej po jedenáct let máme, zrodil se jako dítko vzdělanosti a informovanosti a nebyl projevem živé politické vůle. Základní kámen k jeho nicot-

nosti byl horlivě položen už při tvoření ústavy. V ústavním výboru r. 1920 bylo několik teoretiků z oboru ústavního práva, kteří byli dokonale vzděláni: věděli o Hobbesově učení o potřebě střediska odporu proti převládající moci v ústavě, o obavách před tyranstvím většiny v demokracii, o Bagehotově teorii brzd a protiváh. Tenkrát panovalo pevné odhodlání obdarovati se krásnou ústavou se všemi vymoženostmi, tedy i s brzdami a protivahami i se střediskem odporu. Tuto interesantní roli měl hrát senát. Teoreticky se podle slavných vzorů uznalo, že jediná sněmovna mohla by se zvrhnout v tyranii; vzdělanost ukazovala, že v jiných demokraciích čelí se tomuto nebezpečí zřízením sněmovny druhé. Naši státovědci právě v debatě o senátu ukazovali nejkrásnější květy své vzdělanosti, a parlament bál se urazit takovou mírou učenosti. Proto povolil jim aspoň tu polovičitost, již jest náš senát. Byla to poklona před principem — o nic více. Poněvadž senát nevyrostl organicky z našich domácích poměrů, nýbrž byl utvořen toliko proto, aby teorii bylo učiněno zadost, nebyla mu dána žádná skutečná moc. Je více dokladem úcty před vzděláním, která panovala v r. 1920, než politickou realitou a potřebou. Máme ve své ústavě slovo senát; ale skutečnost senát jako by v našem politickém životě ani nebyla.

Státovědci nebyli ovšem jediní, kteří naléhali na zřízení senátu. Také občanské strany o to usilovaly, nedůvěřující režimu příliš demokratickému. Bály se zejména socialisace. Byly i některé oprávněné obavy: když se vidělo, s jak výlučným, agitačním zřetelem projednává revoluční parlament některé důležité hospodářské předlohy, bylo pochopitelné, že se vyskytli i vážní a reakční lidé a volali po senátu, který by hospodářské a socialisační předlohy, projednával věcně a se znalostmi. Takto si senát představoval také Masaryk, jenž byl mezi těmi, kteří trvali na jeho zřízení. Státovědecká společnost, jež dříve debatovala o silném prezidentovi, burcovala nyní veřejnost ve prospěch soustavy dvoukomorové. Jak si národní demokracie představovala senát, je patrné z jejího usnesení v lednu roku 1920: usneseno trvati na tom, aby senát byl vypraven náležitou kompetencí a aby byl složen tak, že by jedna třetina jeho členů byla volena, jedna třetina jmenována prezidentem a jedna složena ze zástupců veřejnoprávních korporací. Národní demokraté žádali dále, aby volební právo počínalo teprve rokem třicátým a aby ženy neměly práva volit. Dr. Kramář dokazoval, že senátu potřebujeme ze dvou důvodů: 1. pro dobrý dojem v cizině, 2. abychom se nedopouštěli chyb v zákonodárství. Také agrární strana byla pro částečné jmenování členů senátu. Lidovci obcházeli s ideou druhé hospodářské komory. Také národní socialisté byli pro dvě sněmovny; měli v programu studování hospodářského parlamentu, ale nepodnikli nic vážného, aby ho prosadili. Do programu Tusarovy vlády bylo pojata zřízení druhé sněmovny, ale nebylo blíže určeno, jak má tato druhá sněmovna vypadat; nebylo nic stanoveno o její moci a právech; bylo stanoveno jen slovo: senát. O náplň tohoto slova rozpoutal se velký boj.

Sociální demokracie věřila pevně, že má za sebou voličské hlasy, a očekávala, že jí voličstvo dopomůže k velkému důstojenství. Nechtěla tedy dopustiti, aby vybírání senátorů se dalo jakýmkoliv jiným způsobem, než způsobem obecného hlasování, který ovšem pokládala pro sebe za nejpříznivější. Bála se, že senát by jí mohl oloupit o část vlivu, který jí dalo do rukou všeobecné hlasovací právo. Nebylo možno rozumně oče-

kávat, že by si senátem dala vyrvat cokoli z svého vlivu na zákonodárství. Poněvadž byla tehdy nejsilnější stranou, stála otázka významnosti senátu dosti beznadějně. Bylo by snad bývalo možno prosadit zásadu jmenování členů, ale nic by nebylo tím získáno, poněvadž sněmovna, vedená sociální demokracií, nebyla by příznala takovému sboru s nevolenými členy žádnou kompetenci, která by stála za řeč, a nejméně byla mu ochotna přiznat rovnoprávnost. Prakticky politicky byla jen trojí možnost: buď senát stejně volený a stejně složený jako poslanecká sněmovna, nebo nějaký bezmocný poradní sbor s částí jmenovaných členů anebo vůbec nic. Jiné cesty nebylo, a naše politika, aby byl zachován aspoň pojem, dala se cestou první.

Sociální demokracie po celou dobu vyjednávání bojovala veřejně a vytrvale proti senátu. Její ministři byli tlačeni levicí ve své straně do radikálního odporu. Levice se bála, aby senátem „třeba největší vítězství proletariátu nebylo uvedeno v niiveč“. Vytykala sociálně demokratickým ministrům, že se prohřešují proti disciplíně strany, jestliže nevystupují proti senátu zuřivě a nesmiřitelně. Levice viděla v senátu „brzdu pro třídní boj proletariátu“ a volala na své ministry: „Proklínat budou dělníci tento zákon a každého, kdo na něm spolupracoval.“ Žádala dokonce vyloučení ministrů ze strany pro tu otázku. Tímto odporem bylo naprosto znemožněno skládati senát jinak než podle výsledků všeobecných voleb. Výsledek tehdy charakterizoval správně dr. Kramář: „Senátor nebude nic jiného než poslanec, který je o několik let starší“. O pět let více životní zkušenosti u voličů a o 15 let více u senátorů bylo to jediné, co mělo zaručit jiné složení senátu. Není to nic jiného než víra, že krev o několik let později teče v člověku pomaleji a neruší už tak bouřlivě úsudek rozumu. Fakticky dopadly věci tak, že máme jednu sněmovnu ve dvou budovách, a že není vidět žádný užitek, který by z toho vznikl. Nepravím, že je nám třeba mít dvě sněmovny; tak jako tak máme jenom jednu, a kdyby ta se dopouštěla chyb, je senát poslední, kdo by se odvážil je napravovat. Ptám se jen, proč, když ve skutečnosti máme jen jednu sněmovnu, máme formálně udržovat iluzi sněmoven dvou. Není to nic jiného než státní luxus. Nedivme se dnes, že senát nemá vlivu, a neoznačujme to za mentorování, jestliže se to konstatuje. Bylo to všechno předvídané už tenkrát, když se o zřízení senátu hlasovalo. Mluvil tehdy sociálně demokratický poslanec p. Stivín, tedy kolega dnes rozhněvaného p. Johanise; a vylíčiv bezvýslednost senátu, dal na srozuměnou, že právě tato bezmocnost ho smiřuje s touto institucí. Právil:

„Budeme vždycky na to hrdi, že jsme jednokomorový systém důsledně hájili... Je pravda, že tento senát bude pouhým odvarem lidové sněmovny, je správné, že nebude žádnou zákonodárnou individualitou... Tento senát bude podle mého soudu mrtvě narozeným děckem.“

Jestliže takto nemilosrdně se mluvilo už r. 1920, proč se zlobit na ty, kteří to říkají r. 1931 a mají pro sebe jistě dokonce tu omluvu, že mluví z obecné zkušenosti, kdežto p. Stivín toliko tenkrátě prorokoval?

* * *

Kdyby byl senát býval i při tomto svém složení mohl dosáhnouti nějakého významu, bylo to docela zkaženo pozdějším politickým vývojem u nás. Vývoj ten je dostatečně znám. Znamená úplné podřízení poslanců stranám. Věci nerozhodují se v parlamentě, nýbrž ve

výkonných výborech stran, a poněvadž rozhodnutí výkonného výboru je pro poslance i senátory stejně závazné, nemůže nikdo očekávat, že senátoři budou kdy dělat něco jiného než to, co čtrnáct dní před nimi už poslanci udělali. K tomu, aby se hlasovalo podle rozhodnutí výkonného výboru, stačí úplně poslanci; nemusíme k tomu účelu mít ještě senátory, protože nám takové odhlasování stačí jednou. Strany neovládají senát o nic méně než sněmovnu, a bylo by tedy marno čekat, že se v senátě stane někdy něco jiného, hlavně když páni senátoři nikdy neukázali žádnou energii. Slabošsky dali si vzít od vlády i zákonem stanovené jiné volební údobí, což mohla být jediná věc, která by senát od poslanecké sněmovny nějak odlišovala.

Za tohoto stavu opravdu nemá senát jiného významu než význam pensijního ústavu, ač je to dekorativně zamaskováno. Proto strany také ani nenapadá, aby senát zrušily. Vidí v něm důstojné zaopatření pro své vysloužilé politiky; a budou proto senát, pokud na nich jest, dále udržovati, ač mu nikdy žádnou skutečnou práci nesvěří.

Ferd. Peroutka.

P O Z N Á M K Y

O poslancích.

Členové Národního shromáždění v rámci jiných úspor, na kterých se usnesli a které nejvíce postihly státní zaměstnance, snížili o něco svoje platy. Učinili tím něco, co od nich rozumní lidé nezádali a nežádají. Rozumní lidé uznávají, že poslanci a senátoři musí být honorováni tak, aby se mohli věnovati své práci, aniž by je tížily starosti hmotné. Jest dosti poslanců, kterým z poslaneckého platu zbude velmi málo, třebaže jest zase dosti poslanců i senátorů, v jichž příjmech jejich příjem poslanecký a senátorský tvoří jen menší část. Také celková úspora docílená snížením poslaneckých platů v rámci celého rozpočtu jest velmi, velmi nepatrná. Daleko více by se na př. získalo řešením těch případů, kde poslanec má několik příjmů ze státní pokladny. I tu nelze se jen tak poddati hlasu veřejného mínění. (Ukázalo se, že na př. min. Dr. Benešovi se vytykalo, že bere plat universitního profesora, ukázalo se však, že to není pravda.) Jest hodně poslanců, kteří mají plat jako státní zaměstnanci. I ty nelze házet do jednoho pytle. Je-li na př. někdo vysokoškolským profesorem, je-li poslancem, pak není nikomu nic do toho, bere-li vedle poslaneckého platu ještě plat vysokoškolského profesora, když svoji práci profesorskou vykonává. Jinak vypadá ovšem otázka, jde-li o poslance-státního zaměstnance, kterého po léta jeho úřad neviděl. V tomto případě jde o důchod bezpracný a bylo by spravedlivě, aby jeho plat státního zaměstnance byl snížen na takovou míru, v jaké svoji práci nevykonává. Individuelním přezkoumáním jednotlivých takových případů by se ušetřilo daleko více než lineárním snížením poslaneckých platů, třebaže i tu efekt by nebyl takový, aby nad ním povyskočilo srdce ministra financí, který úspory musí sháněti ne po statisících, ale po desítkách milionů, neboť i kdybychom od svých zákonodárců žádali, aby pracovali o chlebu a vodě, nezměnilo by to ničeho v podstatě na celkové výši státního rozpočtu. Totéž platí o snížení platu presidenta republiky. Na jedné schůzi státních zaměstnanců — když se o této věci jednalo — padl výkřik: „o to zase přijdou chudý lidé“. To byl výkřik charakterisující situaci: zkrácením platu presidenta není postižen president, ale ti, jimž ze svých prostředků pomáhal. Nutno litovat, že v celém Národním shromáždění se nenašel nikdo, kdo by řekl to, co shrnul prostý hlas z lidu v tom: o to zase přijdou chudý lidé.

Nežádajíc od poslanců a senátorů, aby šetřili na sobě, žádáme od

nich, aby svých práv užíli plně k šetření ve státním hospodářství. Rozpočtová debata, kritika jednotlivých resortů, polemiky v tisku i různé novinářské podněty ukázaly, že by se dalo v státním hospodářství šetřit po celých desítkách milionů, kdyby parlament plně využil práva kontrolního. Ba více: kdyby poslanci a senátoři dbali toho, na čem sami se usnesou. Když se před lety jednalo o restrikcí, o platovém systému, bylo usneseno, že se začne s reorganizací státní správy. Nezačalo se. Věc usnula. Teprve letos se tento dobrý úmysl vrátil. Udržel-li se, je otázka. Máme totiž nepříjemný dojem, že poslanci jsou liknaví i tam, kde jejich liknavost je staví do špatného světla. Jde tu o inkompatibilitu. O věc, která se týká v první řadě poslanců a senátorů. Je to otázka, která stala se aktuální nedávným projevem ministerského předsedy Udržela a tím, že posl. Hodač žádal, aby jeho účast ve správní radě pojišťovny byla přezkoumána inkompatibilitním výborem. V celé věci jest znát velká rozpačitost. Hledá se východisko podle pořekadla: vlk se nažral, a koza zůstala celá, čili přeloženo do řeči inkompatibilitní: aby se výbor usnesl na nějakých zásadách a při tom aby poslanci zůstali sedět na svých místech ve správních radách s vědomím, že inkompatibilitní výbor v tom neshledává nic, co odporuje dobrým mravům. Jde tu o kyselé jablčko, do něhož jen málo lidí má chuť kousnout. Jednu skupinu poslanců to v celku nezajímá: nesedí nikde ve správních radách. Jen zase poslance, kteří sedí až v — dvaceti správních radách. Takový případ právě byl uveden v tisku. Takovému senátorovi, který jest ve dvaceti správních radách, jest nutno energicky a tvrdě říci, aby přenechal své místo v zákonodárných sborech tomu, kdo se chce daleko více soustředit na práci zákonodárnou. Bude vždy dosti lidí ochotných vykonávat mandát poslance, i když není přizdoben řadou míst ve správních radách. Vezmeme-li na pomoc zdravý rozum, jistě poznáme, kdy poslanec dostane se do kolise: zde poslanecký mandát, zde místo ve správní radě. Víření prachu tu nepomůže. Nepomůže, když lidová strana protestuje proti tomu, co řekl ministerský předseda. Bylo by lépe, kdyby si lidová strana sestavila tabulku, kteří její poslanci a senátoři sedí ve správních radách.

Není těžko zjistit, kde poslanec byl již ve správní radě, když byl zvolen poslancem, a kde se stal členem správní rady nějakého podniku ex post, dodatečně. Stalo se v poslední době zvykem různých společností, aby do správních rad získaly bývalého ministra nebo poslance. Věc jde tak daleko, že i různé spolky chtějí mít v čele aktivní politiky, jsou to sportovní instituce, a jiné. Poslanci, kteří nedovedou si ujasnit takovéto základní věci, sotva jsou s to řešit otázky širší. Projednávání bankovního zákona vázne. I když dobrý bankovní zákon může být jen širším rámcem, který není s to odpomoci řadě nedostatků našeho bankovního života, jest vážností bankovního zákona nápadné.

Uvádějí-li se v novinách případy, že v bankovním životě kumulují jednotlivci čtyřicet až padesát míst ve správních radách, sotva vzejde náprava z parlamentu, který jasně si nedovede rozřešit otázku, za jakých okolností mohou býti poslanci ve správních radách. Parlament, kde jest senátor, který, jak uvedl tisk — má dvacet správních radovství, sotva půjde do boje proti tomu, aby v bankovním životě se tak velkou měrou kumulovaly funkce. Parlament, který si nedovede ujasnit základní práva a povinnosti poslanců, sotva může býti zárukou, že zdolá úkoly, které ho čekají. Snížili-li poslanci a senátoři své platy, je to hezké. Ale jest celá řada věcí, kde mohou se zalíbit daleko více svým voličům a — poplatníkům. V. G.

Názor na rychlost.

Začneme s tím, že pochválíme. Rádi příznáme, že pracovní tempo vlády nezvykle se zrychlilo; dokonce natolik, aby v nás mohla znovu vyklíčit naděje. Opravdu to jde, ač tomu není dávno, co se nám zdálo, že se nějak budeme musít smířit s oním loudavým tempem minulého parlamentního období. Není tomu tak dávno, co nastal obrat k lepšímu; je to příliš čerstvá minulost, abychom na ni mohli jen tak lehce zapomenout. Avšak doufejme, že ty doby jsou už definitivně za námi, protože bychom si jich dnes prostě nemohli dovolit.

Ani bychom se o tom příliš nezmiňovali, kdyby se nedávno p. min. předseda ve svém projevu k novinářům nebyl dotkl otázky pracovního tempa vlády a nevyslovil jasně svoje názory na rychlost. Abychom citovali:

„Síla, slabost i každé jiné hodnocení tempa vládních prací je mírně řečeno vždycky více méně pojem relativní. Odpustíte mi zajisté, že zůstanu i nadále přítelem dosavadních rychlostí. Vláda opravdu nemá ctizádosti předhánět se s těmi, kteří nenesou odpovědnost. Vždyť unáhlenost není energie, ani mužná smělost...“

Máme dojem, že tato slova byla adresována oné části tisku, kterou shrnujeme pod heslo „nezávislý“. Soudíme tak z toho prostého faktu, že druhá část tisku, tisk stranický, si sotva kdy stěžovala do vládního tempa, zatím co nezávislý tisk měl často k tomuto tempu dostatečné námitky. Máme tedy, z tohoto dobrého důvodu, ona slova p. min. předsedy za mírnou důtku nezávislému tisku, vůči jehož netrpělivosti vzal p. min. předseda v ochranu vládní pracovní tempo: které tempo, zda to z předcházejícího parlamentního období či to nyníjší, nelze z projevu síc zjistiti, avšak i tak nemůžeme se ztotožnit se sebevědomým a otevřeným přátelstvím p. min. předsedy k dosavadním rychlostem pracovním. I když vezmeme v počet ono jisté uspokojení, jaké povinně musí mít každý min. předseda vůči své vládě, zdá se nám, že toto uspokojení je příliš mnoho a že bylo usazeno do rámce příliš temného pozadí, jakým je pozadí odpovědnosti. Příznáme rádi a ochotně, že vládnouti v dnešních časech znamená pro vládu přímo se topiti v odpovědnosti. Bylo by však krajně nespravedlivé, kdyby se strany vlády v jistých okamžicích se reklamovala všechna odpovědnost tak pilně, aby pak žádné nezbylo pro ty, kteří nejsou ve všem, na př. v otázce pracovního tempa, s vládou zajedno. Bylo by to o to nespravedlivější, oč více se právě tito kritikové a nespokojenci ohlížejí na svoji odpovědnost mravní, odpovědnost v kontrolní palbě tolika hrubých houfnic stranického koalického tisku. Věru není se třeba obávat, že by těm několika malým nezávislým ostrůvkům svobodné kritiky bylo dovoleno, aby na okamžik na odpovědnost (před svým svědomím; z stranického moře, které je obklopuje, neustále číhá tisíce očí Argusových, ne vždy kritických, častěji plných zlostí), aby jim tu odpovědnost připamatovalo a každý chybný krok potrestalo. V tom směru právě tisk strany p. min. předsedy zvláště se častěji vyznamenával a právě na úkor vlastní odpovědnosti. Proto, abychom shrnuli, rádi bychom viděli, aby nám, přes všechnu „naši chuť“ ke kritice a posuzování věcí, které se kolem nás dějí, nebyla upírána odpovědnost. Vždyť existuje ještě i jiná odpovědnost než odpovědnost stranická: odpovědnost člověka vůči sobě samému.

A nyní k těm rychlostem. Rychlost je pojem krajně relativní, jak také podotkl p. min. předseda. A rychlost (ta dnešní) a tempo vládní práce, jejichž přítelem se prohlásil, jsou za daných okolností a podmínek pracovních docela slušné. Také jsme je na počátku hned mírně pochválili. Avšak přes to nemůžeme říci, že bychom touto rychlostí byli tak spokojeni, abychom byli jejimi přáteli. Proč? Hned to odůvodníme. Víme také, jak relativní jsou a mohou býti všechna měřítka. Proto, chceme-li zhodnotiti tuto pracovní rychlost a tempo, nebudeme je měřit počtem zákonů, vypracovaných a schválených v jisté době, nýbrž budeme uvažovati ono tempo v poměru k celkové situaci, okolnostem a době, k nimž časově náleží. Na příklad řekněme hned, že dnešní pracovní tempo vlády by nás bylo plně uspokojilo tak asi před rokem, ba více: tehdy bylo by nás možná přivedlo v nadšení. Od té doby se však celková hospodářská situace našeho státu znatelně zhoršila (ztratili jsme na př. anglický trh, abychom jmenovali příklad nejčerstvější), příznějme, že hlavně z příčin a důvodů, ležících mimo dosah našich možností a naší vůle. Ani tehdy, ani dnes není vláda — žádná vláda sama o sobě — tak všemohoucí, aby zažehnala všechna ta hospodářská mračna. Některých nás však mohla ušetřit, kdyby byla právě to dnešní tempo nasadila už před rokem a předvíдалa mnohé věci. Byly to právě vládní strany, které pro samé smlouvání a tvrdošijné šilhání po stra-

nickém prospěchu, někdy i jen fiktivním, byly překážkou tempa. Jak to řekl p. min. předseda v projevu, o němž mluvime? „Závist, podporovaná nenávislivým stranictvím, je onen pramen, z něhož se v nás rodí tolik radostí z neúspěchu protivníkovy. Pozbyli jsme nekompromisní lásky k pravdě.“ To je a byla příčina zvolněného tempa. Máme to štěstí, že hospodářská krise u nás se nějak, v porovnání s ostatními státy, zpozdila. Prodáváme všechny její fáze opožděně. A tu není pochyby, že tím získáváme kolem sebe příkladů, z nichž se můžeme učit na neštěstí druhých způsobu obrany a vyhnouti se mnohým omylům, které druzí učinili. Máme-li využití této šťastné okolnosti, musíme zachovati určité tempo, určitou rychlost pracovní, která by odpovídala rychlosti, s jakou krise postupuje.

Zde docházíme k měřítku, kterým jediné můžeme a smíme zhodnotiti vhodnost pracovního tempa nebo pracovní rychlosti, o níž mluvil p. min. předseda. To není měřítko, které by mělo co společného se „ctížádostí“ v předhánění se, ani s „unáhleností“ atd. Je to měřítko, které prostě porovnává velikost úkolu s prostředky, užitými k jeho zdoání. Pohlédneme-li pod tímto zorným úhlem na pracovní rychlost, která tak uspokojila p. min. předsedu, pak máme za to, že ta rychlost není tak uspokojivá, jak by se snad na první pohled zdálo. Abychom uvedli příklad. Mohli bychom se otázkati, co bylo učiněno, aby bylo sníženo rozpětí mezi výrobní cenou a cenou maloobchodnickou veliké části výrobků a produktů (hlavně potravin)? To rozpětí mezi těmito dvěma čísly je balvanem, který leží na domácím trhu — jediném, který nám nemůže být vzat. Je vyjimečná doba a proto tento balvan dvojnásob tíží; tíží obě strany — i producenty i spotřebitele, že spotřebitelé zhusta a stále více sahají ke svépomoci (soukromé výseky masa atd.). Ze zkušeností u sousedů byla by mohla vláda, jejíž tempo pracovní by bylo tak uspokojivé, již předem se připraviti na tento zjev — ne-li mu předejiti. Myslíme, že se ještě dodatečně ukáže, jak důležité bylo včasné odstranění tohoto balvanu. A přece — bude jím nutno pohnouti, velkoryse a kategoricky; je to prospěch celého státu. Co bylo v tom směru učiněno vládou, o jejímž pracovním tempu jsme slyšeli tak sebevědomá slova? A to je jen malá část problému, který jako celek zní: Jak rozšířiti a rozmnožiti kapacitu domácího trhu, rozmnožiti okruh domácích konsumentů (což dnes stojí v nepřímém poměru k počtu nezaměstnaných)? Cesta šetření, nastoupená vládou, je jen jedním z prostředků, které vedou k společnému cíli. Starost o domácí trh musí být nejbliže příští starostí vlády. A právě v tomto směru se nám pracovní rychlost, o níž zde je řeč, nezdá dostatečnou. Zmíněný problém — problém domácího trhu — zdá se nám proto tolik důležitým, protože jej můžeme vlastními silami ovládnouti a protože jeho rozřešení může být právě tou posilou, která nám pomůže vydržeti do té doby, než se ostatní svět dohodne na radikální a opravdové spolupráci všech se všemi.

Shrňme-li svoje poznámky k výroku p. min. předsedy, musíme tedy říci, že jen taková pracovní rychlost zdá se nám hodnou přátelství, která nejen se zařizuje podle úkolů, jak přicházejí, nýbrž, která jde s těmito úkoly ve stejném tempu a spíše je o několik kroků předchází. K největším cnostem dnešních politiků (bez ohledu na národnost), měl by patřiti jistý druh předvídavosti nebo vidění dopředu a pak — odvaha, která z oné předvídavosti by vyvozovala rázně svoje činy, aby účinky těchto činů zasahovaly včas. Odvaha a unáhlenost ovšem neznamená ani pro nás jedno a totéž.

B. Stožický.

Ale . . .

Nedávno proběhla novinami zpráva, kde bylo lamentováno nad poklesem zájmu širokých vrstev o návštěvu museí. Čini-li se při tom beznadějný kříž nad kulturní úroveň poválečného obecnstvá, je svatým právem druhé strany připojiti k tvrzení své tlusté „ale“ s patřičným sloupcem proložených řádků.

Není třeba přiti se ještě dnes, zda je užitečnější házetí otrěpaný hrách na zeď, anebo přesvědčovati naše osvětové instituce o tom, že kultura je stejně prodejní artikl, jako pytle obilí na plodšinové burse. Chci-li prodati třeba jen metr cukru, musím předem upozorniti na své zboží široké okolí s přesvědčivým výpočtem všech výhod, které

koupě kupiteli přinese. Museum, obrazárna a kterýkoliv kulturní ústav potřebuje stejně a více reklamy než ta hromádka cukru, neboť většina lidí se neobejde bez oslazené kávy, kdežto věci týkající se kultury patří u nás bohužel stále ještě k vyšší životní úrovni. Existuje prý jakési Rusko, za devaterými horami a řekami, kde jsou ulice, školy, kluby a divadla polepena plakáty zvoucimi k návštěvě museí. Někde za mořem je Anglie, kde několikrátě týdně přední odborníci objasňují obecnstvu a glosují vzájemný vztah vystavených sbírek i jejich poměr k dnešku.

V Praze jest nyní devět museí, která mají samostatnou budovu. Jediné Národní museum jest otevřeno denně. Ostatní několik dní v týdnu nebo dokonce jen v neděli, kterou většina lidí dnes trávi mimo město. Každé z nich má jiné návštěvní hodiny a zavírá se nejspozději ve čtyři hodiny odpoledne, takže většina Pražanů i kdyby chtěla, nemůže navštěvovati svá musea, protože v tu dobu je ještě zaneprázdněná svým zaměstnáním. Ve Vídni nebo v Berlíně před každým museum naleznete velkou tabuli, na níž je seznam a adresy všech museí, spolu s návštěvními hodinami, takže cizinci i domácí neztrácejí čas dlouhým hledáním ústavů, které na konec najdou zavřené. Konečně, vejde-li do některého z našich museí; od samého prahu pohltí vás divoká všehochuť nakupeného bohatství. Kulturně historické předměty vedle mineralogických sbírek, nádherné středověké kancionály vedle praehistorických skrčenců a nad tím vším stádo vypaných zvířat. Nakonec odcházíte vyjevení s hlavou přečpanou různorodými dojmy a potřebujete hodně času, abyste se znovu odvážili do tohoto labyrintu zářků, hledat obor o který se právě zajímáte. Katastrofální nedostatek místa v našich museích je dostatečně znám; ale neznamenalo by právě za těchto okolností méně více? Myslí méně pestrosti a více specialisace jednotlivých ústavů. Uvádím jen příkladem pařížské Musée Cluny s kulturně historickými sbírkami, provinciální museum salzburšké s nádhernou řadou místností stylově dle jednotlivých historických období zařazených, podávající plasticity a zajímavě vývoj bytové kultury. Náš stát je sice světoznámý svým sklářstvím, ale hleďte u nás stejně velkorysou sbírku skla, jako je v londýnském Victoria Albert museum, nebo museum porculánu, jaké má Sèvres. Podobných příkladů dalo by se uvést mnoho, ale úmyslem mého článku není vyklopit, kde co mají jinde, nýbrž co bychom mohli míti my. Tedy: Spojení všech sbírek a rozřídění ve speciálních celcích, aby nebylo lidově řečeno v „každém rožku trošku“, a intenzivnější propagaci tiskem, v radiu a ve školách připoutati zájem obecnstvá. Při zvýšeném zájmu širokých vrstev národa budou míti i musea usnadněný boj za své spravedlivé požadavky.

Kl.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Z činnosti jednoho kartelu.

Úvod.

Výroba skla patří dnes k základním průmyslům a jeho důležitost a význam stoupají takřka denně. Zdá se, že není už daleka doba, kdy sklo vedle ocele a betonu bude jednou z nejhledanějších stavebních hmot vůbec. Časy, kdy této křehké a zdánlivě málo pevné hmotě byla vyměřena skromná úloha sloužiti materiálem pouze pro výrobu sklenic pro nápoje a okenních tabulí, jsou navždy ty tam. Dnes máme nejen skleněné stěny, střechy a podlahy, se sklem se provádějí pokusy jako hmotou vhodnou pro stavbu moderních silnic. Zdálo by se tedy, že za těchto vyhlídek, jež se stále zlepšují, mohlo by se našemu sklářství věsti znamenitě, tím spíše, že sklářství je tradičním našim průmyslem a že naše země poskytují výrobě skla téměř vše — když ne vše, tož aspoň věci nejdůležitější — čeho potřebuje. Vidíme však pravý opak a v našem článku chceme blíže zkou-

mati, proč skutečnost tak křiklavě se liší od teorie, výše námi vyslovené.

Vývoj cen okenního skla.

Už prosté sestavení cen, jak se v oboru stavebního okenního skla vyvíjely po převratu, může mnoho osvětlit. Předem je nutno ještě říci, že až do r. 1925 Československo neznalo v tomto odvětví kartelové vázanosti. Hlavní sklárny byly sdruženy v koncernu „Vitrea“ a „Fenestra“, při čemž podnikům, jež stály mimo tyto skupiny, byla ponechána úplná volnost ve výrobě a při tvoření cen. Tehdy v československém tabulářství trvalo ještě plně, co dnes zdá se nám dávno zašlou idylou, totiž volný trh. Tehdy stál 1 m² běžného okenního skla 3 mm silného Kč 12.50. Po založení kartelu vyvíjely se ceny takto:

R. 1928 stál 1 m ² běžného okenního skla	Kč 14.50
r. 1929 „ „ „ „ „ „ „ „ již „	18.20
r. 1930 až do 1./V. 1931	20.50
od 1./V. 1931	18.45

Dříve, než půjdeme dále, je nutno upozorniti, že 10 % snížení cen 1./V. 1931 provedl kartel pod nátlakem úřadů a veřejnosti a že se netají úmysly ceny okenního skla od 1./I. 1932 znovu zvýšiti.

Z našeho přehledu je především patrný křiklavý rozdíl v cenách skla při volném trhu a při trhu vázaném. A zejména nápadnou je skutečnost, jak kartel v té míře, jak se zmocňoval trhu, zvyšoval ceny.

Proti zvýšeným cenám snížené výrobní náklady.

Toto zvýšení bychom plně uznávali, kdyby proň byly dány předpoklady, vyplývající z poměrů v první řadě na trhu surovin k výrobě skla potřebných, ve zvýšení daní, mezd atd.

Něco takového však nenastalo. Právý opak je pravdou, neboť:

1. Kartel tím, že zmechanisoval výrobu tabulového skla, ušetřil mnoho na výrobní režii, zejména na dělnických mzdách,
2. daňové břemeno z titulu zvláštních a všeobecných výdělkových daní kleslo nejméně o 30 %,
3. státní dráhy snížily dopravné o 12 %,
4. daň z uhlí byla pro sklárny snížena asi o pětinu,
5. ceny uhlí poklesly asi o 15 %,
6. ceny písku zlevnily asi o 20 %,
7. stejně i ceny dalších surovin, jako sulfátu, sody atd.,
8. dříví a prkna zlevnila o polovinu,
9. železný materiál klesl asi o 40 %,
10. dělnické mzdy byly zmenšeny asi o 30 %.

Bylo by zajímavé vědět, na podkladě jaké kalkulační matematiky sklářský kartel dospěl k dnešním cenám. Bylo zjištěno, že stavební sklo je dnes asi o 85 % dražší, nežli bylo před válkou, a asi o 50 % dražší nežli v r. 1925 před založením kartelu, jak ukazuje náš přehled.

Dnešní cenová politika kartelu.

To je kapitola, jež by měla vyvolat rozhodné činy odpovědných činitelů.

Přehled cen, který jsme uvedli výše, týká se cen pro domácí trh. Zde je kartel neomezeným pánem — jakým způsobem si toto postavení zajistil a jak si je chrání, o tom bude podrobněji psáno v jiné kapitole. Podobně jako kartel cukrovarů má jiné ceny pro tuzemský trh a jiné pro zahraniční, tak i kartel tabulového skla: prodává totiž zahraničním odběratelům 1 m² běžného okenního skla nejvýše za Kč 9.—. To znamená, že domácí

spotřebitel musí totéž sklo platiti o 110 % draže nežli konsument v cizině. Při tom kartel nerozpakuje se uměle vyvolávatí nedostatek okenního skla pro domácí trh, ačkoliv na druhé straně si stěžuje, že sklárny nepracují ani s polovinou své výkonnosti. Jaký div, odhadují-li potom zasvěcení lidé neoprávněné zisky kartelu na domácím trhu na 50 milionů Kč ročně. S takovými zisky, pomyslí si laik, dalo by se podniknout ledacos ve prospěch našeho národního hospodářství.

Jak užívá kartel svých zisků.

Jako každý jiný kartel. Pouze taktika se v některých bodech liší. Nejdříve zakoupil nepřímo celou produkci tabuláren na ruční výrobu okenního tabulového skla v ČSR. a v zápětí jejich provoz zastavil. Prostě proto, aby svou levnější nabídkou nemohly prolomiti jeho cenový monopol. Přes to že tyto sklárny nepracují, vyplácí svým akcionářům-majitelům pravidelnou roční dividendu, jak je viděti na případu fmy „Sklenné hutě Lukeš a spol., akc. spol. v Praze“ vlastníci původně sklárny v Duchcově, Trmčicích u Ústí n. L. a v Košťanech u Teplic.

Dostatečné prostředky vyzískané na domácím trhu umožňují mu velkorysou expansi v cizině — ovšem pod pláštíkem různých krycích jmen. Tak kartel za tyto zisky zakoupil sklárny v Rakousku, Maďarsku, Rumunsku, Jugoslávii, Itálii a v Německu, v nichž jsou zaučování cizí dělníci. Proč kartel tyto výroby udržuje, když naše sklárny zmechanisováním výroby jsou s to dostáti jakékoliv poptávce, je záhadou. V zasvěcených kruzích se tento postup vysvětluje úsilím kartelu, který je ovládán lidmi, kteří považují ČSR. za stát vytvořený hospodářskými analfabety, ztížiti hospodářskou výstavbu nového státu a tím dokázat oprávněnost jejich názorů. Odborníci netají se obavami, že kartel mohl by provésti i takový kousek, že by výrobu u nás vůbec zastavil a že ČSR., země s ideálními podmínkami pro sklářství, byla by nucena kupovati sklo v cizině a při tom se pyšniti nejmodernějšími sklárnami, bohužel však stojícími.

Co dělá kartel, aby si své monopolní postavení udržel.

Jaký div, že při tak vysokých cenách okenního skla na našem trhu nabízí se nám levnější sklo z ciziny, především z Německa, ač jsou tam pro sklářství podmínky mnohem horší nežli u nás. Aby tedy kartel zabránil dovozu levnějšího skla zvenčí, vymohl si svými styky v ministerstvu obchodu povolovací řízení pro dovoz okenního skla, což znamená, že bez jeho dovolení nesmí do ČSR. ani cm² tabulového skla.

Řekli jsme výše, že kartel výrobu zmechanisoval, t. j. místo bývalé ruční výroby zavedl výrobu strojního skla taženého podle belgického způsobu. Kartel nedovolil jiné okenní sklo vyráběti. Aby si zajistil i odbytu tohoto strojového skla, vynutil si, že do podmínek soutěží, vypisovaných pro sklenářské práce na státních a veřejných budovách ministerstvem veřejných prací, bylo pojata ustanovení, že zasklívání musí býti provedeno výhradně ze skla strojního, taženého a vyrobeného podle belgického způsobu. Tímto předpisem je sklo, vyráběné ručně, ze soutěží úplně vyloučeno, ačkoliv po celá staletí se jiného skla neužívalo. Jakostí se sklo ruční úplně vyrovná sklu strojnímu.

Aby konečně vládcové dnešního tabulářského kartelu mohli spáti úplně klidně a bez obav, že by snad i doma jim mohl někdo rozbítí monopolní selanku, zatěžují v případě, že by některý odvážlivec měl chuť zahájit výrobu v některé sklárně kartelem zastavené, tuto

LITERATURA A UMĚNÍ

Pražská radnice je v právu.

Vážený pane redaktore,

protože Lidové Noviny jsou nerady, když se v jejich sloupcích polemizuje s názory, které v nich byly vyjádřeny, obracím se o pohostinství raději hned k Vám, aťsi jsem sobě byl vědom, že jsem hostem dost náročným.

Těm čtenářům Přítomnosti, kteří snad L. N. nečtou, musím však nejdříve stručně povědět, oč jde: Pražská obec kupuje rok co rok několik obrazů a jiných uměleckých děl, určených do zakládané městské galerie. Městská rada jmenovala komisi složenou z universitních profesorů, kritiků a znalců, která doporučila také letos jistý počet děl. Ale vedle této výběrné komise trvá ještě také komise složená vesměs jen z obecních starších (ačli jí není městská rada v celku), jež rozhoduje o nákupu definitivně. Nuže, tato komise nákup jistých obrazů doporučených komisí znaleckou sice schválila, ale jiné vyloučila. Jsou to, nemýlím-li se, díla malířů Filly, Justitze (soudím, že Justitz „poslední manýry“), Toyena a Štýrského, tedy vesměs ukázky umění, označovaného v ČSR. se zálibou generickým názvem „avantgardní“. Eduard Bass, pohoršený a rozhořčený, napsal o tom do L. N. nejdříve noticku a 30. listopadu úvodník. Vytýká městské radě, po případě komisi (ne té znalecké), její jednání. Vyhýbá se však výslovně diskusi o stránce řeckněme hospodářské — to jest odírá uvažovat o otázce škody, která tím postiženým umělcům vznikla — a stejně jasně vylučuje eventualitu, že by šlo o klikařství, protekcionářství a pod., čímž chce, myslím, říci, že město jednalo z ponuknutí svého ryzího stanoviska vůči t. zv. avantgardnímu umění. Díky těmto dvěma restrikcím se diskuse značně zjednodušuje, neboť tak možno také mně zůstat jen a jen na obecných hlediscích.

Kdyby byli městští radní zamítli výběr znalecké komise šmahem, přidal bych se k Bassovi a protestoval s ním, třebaže nikoliv ve jménu umění, nýbrž ve jménu slušnosti. Neboť říci několika pánům „poradte mi, co koupit“, a koupit potom něco docela jiného, toť okrádat ony pány o čas. Ale takového hrubianství se město nedopustilo. Rozumím-li dobře, není výběr znalecké komise závazný in tutto, nýbrž představuje návrh, jakési terno prací považovaných znaleckou komisí vesměs za hodné nákupu, a z nichž si město vybírá. Je jen přirozené, že si posléze vybere to, co se mu nejlépe zamlouvá. Kdyby páni, rozhodující v poslední řadě, nakupovali z vlastních peněz, přiznal bych jim právo, aby každý koupil podle svého vlastního vkusu, jenž je osobně nese možná právě k dílům avantgardním (pouhá hypotéza), respektive bych je omluvil, kdyby si ona díla koupili přes to, že se jim nelíbí, to jest ze snobismu.

Ale tomu tak není: Komise obecních starších je pouze mandatařem zprvu obecního zastupitelstva, dále voličů. Kupuje za jejich peníze, i je tedy její povinností koupiti to, co se většině voličů líbí, po případě nekoupit ono, co se jim jistě nelíbí. Kteréžto povinnosti dostala tím radostněji, že to, co se nelíbí městskému zastupitelstvu a většině voličstva, je šťastnou náhodou (!) právě a zrovna tím, co se protiví také pánům z komise (ne té znalecké); neboť rozumí se samo sebou, že to, co jsem o jejich osobním vkusu a dobrodějném

sklární knihovní výhradou, že nesmí se v ní vyráběti okenní sklo, t. j. sklo, kterého je nejvíce potřebí. Výhrada tato se soudně zaknihuje, a tu je zajímavé, jak soudy se rozcházejí v názírání na tento nový druh služebnosti, vynalezený kartelem. Tak na př. v případě sklárny v Košťanech u Teplic (fma Ant. Maier) okresní soud v Teplicích-Šanově výhradu zaknihoval, zatím co okresní soud v Ústí n. Labem tak učiniti odmítl, podotýkaje, že podobné výhrady ve smyslu služebnosti současné právo nezná. I laikovi v právnických otázkách je jasné, že podobnou služebností se hodnota nabývané nemovitosti úplně ruší, neboť je to ostrý zásah do soukromých práv, ne-li jich úplné zrušení. Připomínat to člověka, který by si koupil dům a při koupi by se prodávajícimu zavázal, že v něm nebude bydlet. Tato péče, zabíhající až do grotesky, o ochranu monopolního postavení je jistě jen projevem vědomí vratkosti podkladů celé zdánlivě nerozborné budovy tabulového kartelu.

Závěr.

Bylo výše řečeno, že odborníci odhadují neoprávněné zisky kartelu na 50 mil. Kč ročně. Jakým způsobem jich docílují, jsme vylíčili. Kdo dovede chápat hospodářské souvislosti, najde v tomto faktu vysvětlení, proč nezaměstnanost ve sklářství, zejména v odvětví okenního skla, je tak hrozivá. Kartel zavedl t. zv. Fourcaultovy stroje, který obslouží jeden neškolený dělník. Tento stroj vyrobí právě tolik skla, jako dříve jedna pec se 70 školenými skláři vedle řady pomocných sil. Sociální důsledky této výrobní politiky jsou na bíle dni. Jsou strašné. Na jedné straně netušené zisky plynou do kapes úzkého kruhu lidí, na druhé straně vzrůstající zástupy zbídačelého sklářského zaměstnanectva. Na jedné straně technický pokrok činí neškoleného dělníka schopným zastati práci několika desítek pracovníků a na druhé straně odsuzuje tentýž pokrok zdravé lidi na milost veřejné dobročinnosti. Jaký je však rub tohoto sociálního zjevu? V bývalém Rakousko-Uhersku vyrobilo se ročně 8 mil. m² okenního skla. Pracovalo se v tabulárních ručně a zaměstnanost při volném trhu byla poměrně stálá. Dnes zásluhou strojů mohou kartelové a ostatní sklárny vyrobiti pouze v ČSR. plných 18 mil. m² tabulového skla. Stěžují-li si sklárny, že pracují některé z nich, s pouhou třetinou výkonnosti, je to stále ještě přibližně předválečná úroveň, i kdyby všechny tabulárny pracovaly v tomto rozsahu. Ať nám někdo vysvětlí, v čem je vlastně krize? Nastavět zbytečných strojů, pro jejichž výrobky není prostě spotřeby, a potom obtěžovat veřejnost planými nářky o krizi, když některé stroje musí stát, může snad zmásti nezasvěceného; znalý poměrů vidí v tom jen nový druh průmyslnické demagogie, jež se neštítí využití pro své cíle i nezaměstnaných. Uváží-li se, že dnes, kdy zaměstnanost skláren je spíše větší nežli před válkou, je z každých 1000 sklářských dělníků 300 bez práce a stále noví a noví se jimi stávají, je to zjev, který ukazuje, že v tomto odvětví našeho průmyslu vládne zákon úplné libovůle a že je na čase, aby ustoupil právu a zákonu veřejného zájmu a kontroly. Ozývají se vážné hlasy, aby výroba tabulového skla vrátila se opět k ruční práci, čímž by se zmenšila nezaměstnanost. Odpovědní činitelé měli by tyto hlasy zkoumati a energicky jednati.

—en.

snobismu napsal svrchu, je nejen pouhou hypotézou, nýbrž hypotézou pravděpodobnou. Matematický důkaz o tom, že většině voličstva, že zdrcující většině voličstva je „avantgardní“ umění Hekubou, vésti ovšem nemohu, ale opravdu-li toho třeba? Opravdu-li kdo, že by o tom pochyboval upřímně? Toho důkazu ostatně nepotřebujeme. Stačí, že pro vyluku Filly, Justitze, Toyena a Štýrského byla většina městského zastupitelstva, po případě že by pro ni jistě byla bývala, kdyby se mohla vyslovit (ale možná, že se vyslovila) svobodně, totiž tajným hlasováním. Stačí dokonce, že pro ni byla ona městská komise, která pro ni byla nesporně: Neboť je-li demokracie ve svém principu svobodnou diskusí, její eficientní výkonnost začíná tam, kde se diskuse zatímne ustálila, totiž u výsledku reprezentativního systému, jinými slovy aktem, na němž se ustanovila většina. Většinový princip je (v demokracii) ve všech usnášejících se a výkonných orgánech nedotknutelný, posvátný. A dovede-li všeobecné hlasovací právo na pražskou radnici lidi, jejichž většina je pro to, aby se Fillovy, Justitzovy, Toyenovy a Štýrského obrazy nekoupily, je ten, kdo je stoupencem všeobecného hlasovacího práva, držán k závěru aspoň takovému, že se to stalo z božího dopuštění.

Člověk nemůže chtít všechno najednou, a zejména nemůže chtít, aby mu bylo zároveň i teplo i zima. Člověk nemůže chtít, aby se na pražskou radnici volilo všeobecným hlasovacím právem zastupitelstvo, které by milovalo t. zv. avantgardu. Po tom, co jsem viděl ve světě — to jest, že nejméně přátel má avantgarda mezi stranami radikálními (komunisty vyjímajíc) — neváhám, pane redaktore, vyslovit cosi, co se Vám bude asi zdát děsným paradoxem, to jest, že kdyby na pražské radnici seděli výhradně jen „pravice“ a komunisté, by Filla, Justitz, Štýrský a Toyen byli pochodili lépe, a Eduard Bass že by jakožto přítel avantgardy byl spokojen; ne ovšem jakožto přítel reprezentativního principu. Z toho je vidět, že se musí rozhodnout, ačli mu zbude co jiného, než být resignovaným divákem na výběr, jaký pro městskou galerii pořídila a bude pořizovat městská rada.

Myslím ostatně, že je těsný vnitřní vztah mezi uměním Štýrského a Toyena s jedné strany a Nezvalovými básněmi a valnou částí Vančurovy prósy se strany druhé. Kde, prosím vás, má městský radní národně-socialistický a socialistický nabýt přesvědčení, že Toyenovy a Štýrského obrazy stojí za koupi? Že by snad v četbě listů svých stran, kde Nezvala a Vančuru do nedávna „vůbec“ nebrali vážně? A kde ještě namnoze i dnes?

Francie slyne pověstí země krácející v čele výtvarné kultury. Ale francouzská republika, spravovaná po největší část své existence radikály, nadala Paříž paláci a sochami, z nichž většina patří do štutgartského musea uměleckých postrachů. Malířské nákupy francouzského státu, města Paříže a obcí vůbec jsou, pokud se týče umění současného, ustáleným předmětem „veselého dobírání“, čili, jak se říká u nás, sto let za opicemi. Objednávky na řád státních podniků, na př. továren na koberce, udělují se z většiny umělcům, jichž nikdo nezná. Znamky a bankovky jsou terčem vtipů. Ale nikoho nenapadá, že by město Paříž mohlo koupit Picassa — — dnes. Naopak, vše to se pokládá za věc velmi přirozenou, a já neváhám dodat, že je-li ve Francii umělecky opravdu rušno, opravdu podnětně, je tomu z dobré části právě proto, že živé umění je ustavenými orgány opomíjeno, ba jest mimo dosah jejich korupční moci.

Eduard Bass uvádí klasický příklad Maneta a impresionistů, kteří kdysi vzbouřili posměch a jsou dnes těmi, jimž pražští radní dávají přednost před Fillou, Justitzem, Štýrským a Toyenem, a to ještě ne ani jim samotným, nýbrž jejich epigonským nohsledům. Ale Bass zapomíná, že Manet je Manetem ne proto, že je dnes „uznán“, nýbrž naopak proto, že byl na výsměch. A na výsměch nebyl proto, že mu valná většina vrstevníků nerozuměla, nýbrž naopak právě proto, že ho v podstatě chápala až tuze dobře jako rušitele konvencí, jako zrádce na nabytých zvycích, zkrátka jako revolucionáře. A protože každá „avantgarda“ — je to slovo, kterého nenávidím, ale tak pohodlné! — je revoluční nezbytně, a protože s druhé strany není myslitelné, že by kdy existovala společnost jak tak ustálená, aniž se z převážné většiny bála, že se o její ustálení ukládá, je manetovský problém problémem neřešitelným, věčným, a zaplat' pánbůh, že neřešitelným a věčným, neboť jen tak je možno, že sůl života zůstává solí a nemění se v patlavý roztok.

Obědval jsem před několika dny s kýmsi, jenž prohodil, že ten a ten také je pro to, aby se umění zráželo. Ptal jsem se ho, proč říká „také“, a dostalo se mi odpovědi, neznám-li prý Degasův výrok „il faut décourager l'art“. Toť výrok někoho, kdo je protinožcem lidí, majících k umění onen humanitárně sentimentální vztah, který je vede rovnou čarou k rovnítku mezi uměním a tak zvanou kulturou. Zatím co výrok Degasův je s postoje člověka, jenž má k umění vztah heroický. Umění, natož „avantgardní“, to jest spiritualistický předvoj a předtucha (aťsi zmatená) takového světa a společnosti, které si práva na existenci, totiž moci, ještě nedobily, nemůže se snášet se světem a společností, jaké nejen trvají, nýbrž v nesmírné své většině jsou odhodlány trvat věčně. Smír není možný, a není ani žádoucí. Úlohou pražské městské rady jest zrážet umění, a místo aby se jí za to zlořečilo, mělo by se jí děkovat. Ona to je — říkám to bez ironie — v níž má umění nejlepší oporu, protože se, jak známo, můžeme opírat jen o to, co nám vzdoruje. Nebýt rad a vlády, které — jak říká Bass — novým formám vzdorují, formy ony, jež nejsou ničím jiným než formou svého obsahu, neměly by proč existovat. Ale u nás je trumfem heslo „podporovat umění“, to znamená brát mu co nejvíce příčin k tomu, čím žije, k nespokojenosti s tím, co trvá, ke vzdoru a ke vzpouře. Špatná služba, a jejíž následky jsou znát. Zoficielnění, ne-li byrokratisace všeho našeho života a také uměleckého ruchu, i toho up to date, ustavily u nás sice jistou konvencionální, ze všeobecnělou vkusnost, proti níž, přiznávám to mile rád, se vlastně už nehřeší, ale tím hůř pro ty a pro to, komu je třeba draždidel, aby prospívali, to jest hrubě vzato, pro výtvarnou kulturu, kde však kulturou rozumím nikoliv skladiště věcí více méně hezkých, nýbrž podnětné spirituální ovzduší. Odtud ta velmi pěkná úroveň, totiž rovina, odkud neční skoro žádný opravdový vrcholek. To, co je příčinou, proč se onoho podnětného ovzduší nedostává, není nedostatek péče, nýbrž naopak přemíra péče úřadů a samosprávy, jejich všetečná péče, ten všeobecný strach před „poklesky proti vkusu“, strach, který je, dost možná, z nevědomého pudu za „ochočením dravé šelmy“. Celkem vzato se to daří dost dobře: je neuvěřitelné, z jak mladých buřičských gest se stávají buřičské už jen manýry a procedury. —

A pak si stěžujte, že to s uměleckou propagandou vážne! Je-li to vinou úřadů, není to vinou jejich neteč-

nosti. Je to naopak vinou horlivosti a následkem široko daleko rozvětveného instinktu, jemuž každý umělec, za nímž je vidět dusné klenutí ministerské kanceláře, je podezřelý. Myslím, že to je instinkt správný. Eduard Bass dotkl se také otázky „kleriků“. Myslím, že se mylí také v tom. Pražským konšelům nelze vytýkat, že neplní úřadu a povinností kleriků, neboť není to jejich povoláním. Jestli se nemýlím, naráží Bass na Bendovu knihu o Zradě kleriků. Ale Benda míní tou zradou jednu jedinou zradu: Zradu muže, jehož povoláním je sloužit výhradně pravdě, kterou objevil in abstracto (a hostejno, je-li to pravda absolutní či relativní) a s níž se in concreto, totiž ve světském zájmu své třídy, své země, svého národa smlouvá. Dodám, že Benda je v této příčině tak kategorický, že přičiňuje nepokrytě korelát své tése, to jest, že klerikovi nastává často volba mezi hájením pravdy a hájením časných zájmů jeho třídy atd., že pravý klerik přirozeně nemůže volit nic jiného než hájení své pravdy a že se tak ovšem stává nebezpečným oněm časným zájmům své třídy atd., potažmo své třídě atd. samotné. Ale když už zrada kleriků, podívejme se trochu na náš případ! Páni konšelé, kteří Fillu, Justitze, Toyena a Štýrského nemilují opravdu, nemohli by, jsouce kleriky, dostati se ke klerickému ideálu blíže, než kam se dostali jako prostí konšelé, kteří koupili, co milovali, a zavrhli, co z jejich pravdy nebylo. Ale komise znaleců, kritiků a universitních profesorů, která navrhla výběr, z něhož konšelé část podrželi a část zavrhli, jakými zřeteli se řídila tato komise kleriků? Skoro se zdá, že nikoliv zřeteli klerickými. Skoro bych řekl, buď že navrhla jednu část výběru ne proto, že se líbila jí, nýbrž proto, že doufala, že se zalíbí konšelům, kteří pak „dají spolu mluvit“ i stran části druhé, buď že navrhla onu druhou, posléze zamítnutou část z té příčiny, že neměla tolik kuráže, kolik jí měli městští radní, aby jako oni zamítla to, čeho se oni zamítnout nebáli. Je ještě třetí možnost: ta, že páni znalci navzájem smlouvali: „Tobě se nelíbí to, mně se nelíbí ono. Povol mi v tom, co bys jako klerik nechtěl, a já ti za to povolím zase v tom, co bych nechtěl jako znalec.“ Nikdo, troufám, nebude tvrdit, že pánové jednali jako klerikové. Řekl bych, že jednali jako zrádci, kdybych byl přesvědčen, že jsou „kleriky“. Ale klerik je pták tak vzácný... klerik opravdový, míním.

Napiši raději, že páni znalci nepostupovali ani hůř, ani líp, než jak postupují členové všech porot, kteří své „pravdě“ dobývají ceny tím, že ji udělují zároveň „pravdě“ jejich pravdě protinožné. Jsouce přesvědčeni, že tím slouží umění, kterému je dobře jen v ledovém „ne“ nebo vřelém „ano“, ne však ve vlažných slivkách „do ut des“. Jestli obrazy, k vůli nimž Eduard Bass protestuje, za ten protest stojí vskutku, to jediné, na čem sejde, je, že vznikly a že jsou; na tom, jsou-li spíše v Koceradech, na Poříčí či na Hradě, nesejde pranic. Dokonce bych řekl, že sýpka je místem pro ně zatím normálnějším, než jakým by bylo městské museum.

Richard Weiner.

Franta Kocourek:

Několik českých filmů.

III.

Burian má sólo.

Jako na jevišti, tak i ve filmu. Také jemu vzešel zlatý věk teprve, když film začal mluvit řečí českou a neméně německou a nejvíce smíšeninou obou těchto

řečí, hatmatilkou, která je i ve filmu víc než polovinou Burianova úspěchu. Má dost mimických a dynamických předpokladů pro filmovou komiku, ale jeho projev je tak srostlý s mluveným slovem, že by bez něho kulhal. Kdybyste viděli Vlastu Buriana v němé verzi, sotva byste se smáli: zato slyšet Burianovu samomluvu nebo rozhovor v gramofonu stačí k zábavě. Podceňovat se nedá žádná z obou složek, záleží jen na tom, co se z velkého Burianova daru ve filmu udělá. Je to tím aktuálnější, že Burian chystá celou řadu filmů. Kdyby šlo o člena oně beznadějně skupiny našich komiků, kteří by měli být drženi někde v ústraní na státní útraty, aby nemohli soustavně kazit vkus obecnostva, pokřčili bychom jenom rameny, nebo bychom se pokřižovali ve zlých předtuchách, které jediné v českém filmu neklamou. Ale jde o Buriana.

V celé historii filmu známe jediný případ herce, který nepotřeboval režiséra, protože byl sám stejně dokonalý režisér a libretista. Je to případ Chaplinův. Všichni ostatní herci — a myslíme na herce vynikající — jsou ve filmu tím, co z nich udělá režisér. Jejich hodnoty jsou proměňovány na umění teprve režisérovy zásahem, z jeho vůle a moci. Mnohem více než na divadle je režisér ve filmu transformátorem všech sil zúčastněných na kolektivním díle, kterým je v plné míře i nejmenší film. Především proto, že ovládá stroj, který ve filmu stojí mezi herci a obecností, na což se často zapomíná. Filmový režisér není a nemá být nic jiného, než duše a nervy kamery, neúprosné ve svých požadavcích. Jsou to staré pravdy, ale musí se vytrvale opakovat, protože jsou vytrvale přehlíženy: Nejlepší nápady, nejlépe míněné libreto, nejzdatnější herci a herečky, nejdokonalejší fotografie nejsou nic bez dobrého režiséra — vládce stroje, který dává dílu život.

Proti tomuto zákonu nesvedou nic ani největší sólisté. Nepodvolí-li se režisérovi, nezařadí-li se do jeho celkového plánu, nestanou-li se předem uváženou a přesně propočítanou součástí jeho díla, nevytvoří nic jiného, než ojedinělé výstupy spojené mezi sebou tříští obrazů. Výstupy mohou být dobře vypracované, zdařilé, přece zůstanou jen výstupy; aby se staly filmem, k tomu jim schází právě kompozice, o jejíž neznámosti v českém filmu jsme hovořili v kapitolkách minulých. Na filmech Burianových je to vidět lépe než na jiných, protože je děj vystupňován obyčejně jen ve scénách, kde hraje on, a scény po jeho odchodu jsou jen přehráváním nebo výplní. To je základní chyba obou jeho čelných filmů, „C. k. polní maršálek“ i „Hadimršky“.

Režijně jsou slabé oba filmy — s tím rozdílem, že Lamačův Hadimrška je rutinanější, Longenův Polní maršálek ochotnější. K tomu, co jsme řekli o režii, stačí připojit stížnost na otřelost veseloherních motivů, psychologickou primitivitu, která by nám nijak nevadila, kdyby byla vyvážena čistou filmovou prací, ale ta přijde ke slovu jen náhodou. (Longenovo libreto je při své neumělosti lepší a původnější než formálně vyspělejší, uhlazenější a prázdnější fraška Arnolda a Bacha o Hadimrškoví.) Vedle „Mužů v ofsidu“ se ještě našim filmařům nepodařilo udělat veselohru, která by se obešla bez přehnaností až nehorázností, které propukají plnou silou v Hadimrškoví. Česká režie je kromě vzpomenuých již a ještě nevyčerpaných negativních znaků charakteristická neznalostí míry, jak o tom přesvědčují zvláště veselohry, nabízející nejlakavěji příležitost k takovému řešení. Všechny rejstříky se vytáhnou naplno, když se jednou něco nasadí, musí se to pořádně vytroubit a dosyta užít. Je to v podstatě sousedština,

způsob, při němž se všechno vyjádří naplno, podá po lopatě a pro jistotu několikrát opakuje, aby vnímavý divák zaručeně pochopil, že vtip byl skutečně vtipem, že ten starší pán je doopravdy podváděn milenkou a paní plukovníková že je ženská jako břitva. Neodvážme-li se toužit po vybroušenosti a polotónech, které umožňuje jenom vyzrálá kultura, žádáme po české filmové veselohře aspoň jistou pravděpodobnost v typech a ději, určitou míru dosažitelnou prostřednictvím zcela obyčejného, zdravého rozumu a vkusu, který se už stává v jiných oborech průmyslové výroby běžným: viz oděvnictví, nábytek a podobně.

Stejnou nesouměrností trpí herecký výkon Vlasty Buriana, který může — proti režii — na omluvu uvést živelnost. Svou živelností budí smích, sotva se objeví, ať je to na prknech divadla nebo na plátně, ale ta sama o sobě nestačí k tomu, aby se z něho stal skutečný filmový komik jako Buster Keaton, o bezkonkurenčním kolegovi Chaplinovi nemluvě. Úspěch že má Burian ohromný? Ano, ale úspěch není to jediné, oč jde skutečnému umělci, tomu, kdo chce ze sebe udělat co možno nejvíc, kdo hledá nejuplněnější rozvinutí svých schopností, v kom je touha po dokonalosti.

K té Burianovi schází ve filmu víc než na divadle kázeň. Vracíme se tam, odkud jsme vyšli: k režisérovi. Protože je právě jeho úkolem uložit kázeň hercům, bez rozlišování osob a velikosti rolí. Režisér musí nakreslit stříh pro každou roli, musí představitele držet železně v hranicích role předem promyšlené v její pohybové a slovní typičnosti. To jediné vytváří herecký styl. Vlasta Burian — připouští-li vůbec pochybnosti o svém filmovém umění — může tvrdit, že dosud nenašel svého režiséra. Měl by ho hledat, jediné režie je jeho problém. Ostatní je dáno.

V „C. k. polním maršálkovi“ je Burian herecky šťastnější, je to až na několik podružných podrobností životná postava, soustřeďující v sobě celý jeden komplex Burianova života a zkušeností, komplex, z něhož Burian vytvořil své nejhotovější a nejcelistvější postavy. Voják, který byl dán do civilu pro zpěv zakázané písničky zesměšňující polního maršálka, nemůže se usmířit s klidem občanského života a vybějí svůj vojácký romantismus aspoň hraním s uniformou doma a vyprávěním o vojně v hostinské společnosti rezervistů, již předsedá jako bývalý rytmistr. Zvláště tento začátek je zdařilý, vystihuje dějem i hrou přílehavě prostředí lidsky svěží, bez šablony. Pokračování a zakončení příběhu je již otřelejší, ale ani tam Burian neztrácí linii a působivost. To, že se film rozpadá v řadu sólových výstupů, je v „C. k. polním podmaršálkovi“ vina režie, která prostě žila z Buriana a omezila se na vyrobení jakéhosi lepidla pro spojení hlavních scén se scénami zbytečnými.

Ve filmu „To neznáte Hadimršku“ jde o něco jiného. Tady si Burian zařadil z dopuštění režiséra Lamače i na vlastní pěst způsobem, který by při dalším praktikování nebo dokonce stupňování Buriana filmové zkazil a po čase znemožnil. Na posledním debatním večeru pražského Filmklubu se jistý neolatelny řečník vyjádřil, že Burianův Hadimrška je film dělaný patrně pro nějakou jinou planetu. Citují jeho výrok, protože se dotýká pravdy, hlavně pokud jde o Burianův výkon. Nejen u srovnání s Polním maršálkem, ale i s Hadimrškou, jak ho hrál na svém divadle, je jeho Hadimrška ve filmu přemrštěná, potřeštěná figura, která vystupuje stále zřetelněji ze svého povahového rámce a rozbíhá se různými směry, každou chvílí jinam. Zmatek režiséra

znásobený zmatkem Buriana. Herec se vymknul pravidlům, platícím i pro „nejrozpuštělejší komedii“, jak byl Hadimrška inserován. V honbě za vyvoláním silnějšího smíchu zapomíná na jakoukoliv rovnováhu, vyhazuje trumf za trumfem, dělá šaška, běhá jako pomatený, kouše gramofonové desky, klouzá se na parketách závodu, řve na jeho zaměstnance, provádí před nimi cirkusové ukázky — a pod vším tím bengálem nechává utonout to, co je na postavě vrchního revidenta Hadimršky nejlepší, jeho suchý, nemilosrdný byrokratismus, puntičkářskou houževnatost, puritánskou sevřenost. Stylové všehochuti a přeplácánosti zůstává věren ruku v ruce s režisérem až do konce, jehož komickoou korunou je kráva, připoutaná k Hadimrškoví řetězem, který mu dal na prsa omylem starosta jeho rodného města.

S Pištorem o krok dále.

Po Čapkově Loupežníku přišlo na řadu Langerovo „Obrácení Ferdýše Pištory“. Je to druhý Kodíčkův pokus o náročnější film. Ztroskotání v lyrické komedii mělo dobrý vliv, jak se při nejednom ztroskotání stává. Pištora je proti Loupežníkovy neporovnatelně lepší, kteréž rčení ovšem neznamená mnoho, bereme-li za základ srovnávání práci takové úrovně. Ale Pištora je film do té míry lepší, že už může existovat sám o sobě a že může být uváděn bez finančních podpor a obětí jednotlivců na plátno kin. Je to beze sporu v Kodíčkově režisérství i českém filmu krok vpřed, a to nemalý.

Pištora má ovšem snadnější libreto, filmově přístupnější a celou svou povahou zaručenější. Na Čapkova Loupežníka by stačil jen velmi zkušený a rutinovaný a rafinovaný režisér, bezpodmínečně lyrický básník, někdo à la René Clair. Langerova Pištora neprovázají tak přísné a speciální podmínky. Je i ve svém lyrismu daleko reelnější, opřen o pevné body skutečnosti, filmově vděčně a zvládnutelně režisérem, který má průměrně vyvinutá filmová tykadla. Kodíček vycítil několik příležitostí v libretu (na kterém spolupracoval Karel Poláček) a nejednou se mu podařilo příležitosti filmově využít, ačkoliv o čistém a plném rozvinutí některého motivu se ještě nedá mluvit. Držel se tentokrát při zemi a byl drželivý ve scénách přímo volajících po vzrušenějším rytmu a zdvihu — a udělal dobře: opatrnost matka moudrosti. Milejší tón střízlivý až do bezbarvosti a práce místy jakoby zakřiknutá, než rozpoutaný lyrismus operního pěvce z Národního divadla, promíšený mohutnými hříchy proti filmu a místy stoprocentní ochotničnou účinkujících.

Dobrá je zvláště první polovina filmu svým drožkářským motivem (v němž je hrdinou trojúhelník fiakr — starý Pištora — stará kobyla), svými uličními náladami s poetickými chodníky a věčně idylickou pražskou dlažbou, a se stájí, v níž má pod slamou mladý Pištora schováno kasařské nářadí. Ukázalo se, jak je pro diváka přitažlivé, když ve filmu uvidí kus svého každodenního světa, v tomto případě pražského. Ne selankovité a běžně amatérské fotografie stověžaté naší matičky, ale zachycení něčeho živého v tomto městě, zaktualisování, spojení divákova zájmu a hercova příběhu na podkladě všem známé reality, kterou musí režisér proměnit perspektivou, výběrem, záběrem a stylisací na realitu novou, filmově organickou. Kodíčkoví se to podařilo zvláště ve scéně před Denisovým nádražím, které mnohé překvapí svým nezvyklým vzhledem v tomto filmu. Jen víc takového prolínání se skutečností nás obklopujících; při plánovitěm zařazení, při promyšlené konstrukci a stylovém zorném úhlu vydá bo-

haté plody. Hlavní vadou první a lepší poloviny je technický rozvrh a herecké provedení scény, v níž Ferdyš Pištora vyloupí pokladnu a zachrání děti v hořícím domě bankéře Rosenstocka. Nemožně zdouhavé.

Druhá polovina je bohatší na vtipy, chudší na děj. Čekáte stále, kdy se děj rozvine, ale marně, až do konce, který vás také neuspokojí. Dá se to říci o celém filmu: dobré, ale chudé. Bohatství není podmíněno jen velkým kapitálem, který byl sotva dán k dispozici pro výrobu tohoto filmu, může být obsaženo v jediném pohledu filmové kamery na obyčejný předmět, na gesto ruky, nebo ve scénickém nápadu, který proti sobě postaví do nového světla dva staré předměty, lidi, motivy. Bohatství filmu spočívá především v režisérově invenci. Její uplatnění závisí na technické zdatnosti režiséra a ta se nedá získat ve dvou filmech. Proto zůstává otázka Kodíčka-režiséra dosud otevřená, a to na výhodném bodě.

Herecky nepřináší Obrácení Ferdyše Pištory nic nového, ale prokresluje profily herců z filmů již známých. Štěpánek jako mladý Pištora je přes všechnu snahu po filmové přirozenosti trochu divadelní a literární, zvláště v záchvatech dobrodružnosti, místy příliš nadnesené a nepřesvědčivé. Ale v základní linii podchytil svou postavu i ve filmu pevně, a zdá se, že jde správným směrem. Plachta jako bodrý fiakrista Pištora, hrdý na svého syna a nešťastný jeho nepřipadným obrácením, je filmově nejčistší. Je jedním z těch našich herců, na nichž je vidět nejen zkušenost, ale také úsilí po stylovém třebení. Herc, který roste vlastní zásluhou, ze své píle. Haas jako bankéř Rosenstock vítězí hrou a vtipy, jejichž tón zdědil z Mužů v offsidu. Je znamenitý. Zůstává otázka, bude-li znamenitý i v jiném typu. Marta Trojanová měla daleko větší štěstí v roli nezkušené hřišnice ze sboru Armády Spásy, než v křehké, náladově nadýchnuté Mimi. Pod střechem armádního klobouku, za brýlemi s tlustou obrubou, zvláště ve chvílích boje mezi pravdou a napapouškovaným bídáctvím byla milá. Určitěji a se zdarem postavila paní Baldová figurku bývalé Ferdyšovy přítelkyně, až za mříže věrné.

Producenti nemají rádi kritiku.

O poměru našich filmových výrobců k filmovým kritikům tu bylo posledně psáno u příležitosti hrubého útoku „Filmového kurýra“, ústředního orgánu Zemského svazu kinematografů v Čechách, proti Kučerově kritice Innemannových Psohlavců, uveřejněné v Literárních novinách. K tomu, co o tom v čísle z 28. října 1931 napsal redaktor této revue a dr. Lustig, dodávám několik vět, jejichž podnětem je jednak celkový přehled, právě absolvovaný, jednak debaty, vedené mezi kritikou a producenty, v to počítaje režiséry, na večerech Filmklubu v technice.

Nezbytnost nezávislé filmové kritiky, která byla ve jmenovaném časopise napadena nejen v případě Kučerově, ale zásadně, je jasna každému, kdo není na českém filmu obchodně interesován a kdo se necítí poškozován pravdou na své kapse. Mohli bychom uvést mnohé jiné důvody existence nezávislé kritiky, na níž má a musí mít stále větší zájem obecnost, to jest složka, z níž filmoví výrobci dobývají své peníze a všemocný vliv. Ale nemělo by to smyslu, jak nejlépe dokázaly debaty ve Filmklubu. Mezi pravdou výrobců, kteří si kritiku docela pletou s reklamou, a pravdou kritiků, kteří se na film dívají s hledisek výrobcům většinou kulturně nedostupných a kteří považují za svou povinnost informovat podle těchto hledisek své čtenáře, je sice podstatný rozdíl. Ale bylo by bláhové věřit, že tento

rozdíl naši výrobci uznají, dokud se poměry ve výrobě českých filmů podstatně nezmění. Jedině v tom směru má úvaha konkrétní smysl.

A díváme-li se na věc takto, nabudeme jistoty, že si výrobci budou počínat vůči nezávislé kritice a poplatné veřejnosti stejně a ještě opovážlivěji než dosud, nevezme-li jim někdo z rukou jejich výrobní monopol. Proč by si netroufali, když jsou páni a není nad nimi nikdo, kdo by si na ně mohl došlápnouti? Proč by si dále nevybírali po své chuti herce a herečky, třeba neschopné, ale jejich, proč by se nutili k naučení abecedy filmu, na němž je přece nutno žádat, aby byl aspoň dobrým řemeslem, než se dostane na trh jako obchodní artikel? Proč by se namáhali s nějakými problémy, když to jde snadněji než na plodinové burse? Proč by se zdržovali pečlivou volbou lidí, když je právě taková konjunktura, že toho u nás nejsou pamětníci? Člověk se nesmí stát komickým svými požadavky a musí vědět, co se v dané situaci dá dělat.

Nakonec o pětiletce českého filmu.

V týdeníku československého filmu „Kino“ byl uveřejněn 14. listopadu článek Karla Santara o pětiletce českého filmu. Autor praví:

„To není nemožnost ani utopie, to je prostě věc ochoty a dobré vůle vytvořit skutečný český film jako platnou složku v kulturním životě českého národa. Neboť musíme si nebojácně přiznat, že výroba českého filmu stojí na falešné basi. Vyrábí se náhodně, nesystematicky, neorganizovaně, bez cíle, je tu naprostý nedostatek odpovědnosti před publikem, národem a lidstvem... Poněvadž nemá cíle, nemá ani vůdčí myšlenky, je dělán nazdařbůh... V takovéto situaci se pětiletka českého filmu přímo vnučuje. A věřím pevně, že by nemusila zůstat pouhou utopií na papíře, kdyby se jí chopili lidé schopní a nekompromisní, lidé dobré vůle, kteří to myslí s českým filmem dobře.“

Na otázku, oč by mělo jít v pětiletce českého filmu, autor odpovídá: o přesné vytčení cílů. O stanovení povahy českého filmu, aby plnil své poslání a nezůstával stranou kultury. Aby byl jejím současným zrcadlem. Aby se neomezoval na ilustraci historických motivů, které ztrácejí souvislost se současností. Aby se nespokojoval napodobením cizích vzorů, ale šel vlastní cestou. Přemýšleje o uskutečnění tohoto plánu, dochází k názoru, že by se musila výroba postavit na pevnou základnu dokonalé organizace, systému a metody, počínaje libretem a konče režisérovou montáží. K tomu by patřila plánovitá distribuce, exploitace a umístování českých filmů za hranicemi. Autor nezapomíná ani na výchovu mladého dorostu ve všech oborech filmové výroby.

„O to se dnes vůbec nikdo nestará, nikdo si neuvědomuje, že budoucnost českého filmu leží vlastně v rukou mladých lidí, které je nutno vyškolit, kterým je nutno dát důkladnou teoretickou i praktickou přípravu... K sestavení plánu musely by se sejít svorně všechny složky české kinematografie a vydat ze sebe to nejlepší. Pochopit především, že jde o dobrou věc ve prospěch celku, a projevit dobrou vůli hozením osobních neváživostí a nesvárů přes palubu.“

Citovali jsme tak obšírně, protože se nám zdá, že bychom neuměli lépe vyjádřit, co český film potřebuje a co by při takovém reformním plánu bylo nejdůležitější. Neříkáme, že by to musila být právě pětiletka, snad by se s českým filmem dalo zatočit dříve, možná, že i těch pět let je málo. Hlavní je uvědomit si to, co jsme už jednou řekli, že od nuly zas jenom nula pojit může a že samo nic se nezlepší. Film si na filmářích i na státu své vynutí, je jen otázka, proč by se naše filmová

výroba musila nechat k nápravě donutit teprve v nejhorší situaci, proč by nemohla nastoupiti racionálnější cestu hned, když jsou tu už zkušenosti a ne jeden předpoklad a když je dnes už tolik lidí, kteří se o film teoreticky i prakticky zajímají?!

V Ě D A A P R Á C E

Ladislav Kratochvíl:

Jak reformovati školu?

Tím stírán jest s výchovy poslední iracionální prvek, který se ještě do nedávna uznával. Příhoda odmítá názor, že by výchova byla uměním, nebo aspoň také uměním, jak se domnívá u nás Hendrich, a jak vždycky také Kádner byl o tom přesvědčen.

Zde máme tedy už podstatné složky Příhodova pedagogického systému. Na učiteli jest, aby si osvojit především tyto vědecké zásady školní práce, podle nich zařídil veškerou výuku a jimi zkoumal výsledky své práce. Z toho plyne další výhoda. Dovedeme-li číselně vyjádřit stupeň žákových vědomostí, můžeme srovnat výsledky v jedné škole s libovolně zvolenou školou jinou. Odtud možno stanovit průměrně normální hodnoty, k jakým se normální metodou přesně stanovenou za normálních okolností u průměrného žáka dojde. Tím dostává se celé výuce takto orientované všude jednotného rázu.

Odtud také plyne další rys Příhodovy školské organizace. Kdo řídí výchovu kvantitativně a jest přesvědčen, že dovede bezpečně určit stupeň žákovy nadání a vědomostí objektivní metodou, má hned další možnosti tříditi žáky příbuzného nadání do stejných skupin a zde vzdělávati každého podle směru a stupně jeho nadání.

Kdo chce dále vybírat, nejlépe bude vybírat z množství co největšího. Odtud jest předpokladem Příhodova pedagogického systému jednotná škola, kde by se scházelo všechno žactvo určitého věku a z něho bylo by vybíráno. Teprve veliké množství žactva umožní podle kvantitativní psychologie, aby byly v něm zastoupeny všechny stupně nadání rovnoměrně a aby tak každý stupeň bylo možno samostatně organisovati.

Příhoda vychází z předpokladu, že každé vzdělání mimo základní psaní, čtení a počítání je specialisované. Kvantitativní výzkum dává mu nové stanovisko k tomuto dalšímu vzdělání.

Experimentální zkoumání totiž ukázalo, že formální výcvik, získaný v jednom předmětu, má jenom nepatrný vliv na výcvik v předmětu jiném. Čili že tak zvané formální vzdělání, při kterém učíme se předmětům s neužitečným obsahem jenom proto, že se jimi cvičí naše formální [schopnosti rozumové, jest ilusí. Jediným ziskem z každého předmětu jest vlastní obsah jeho, formální cvik v něm získaný platí zase jenom pro jeho obor. Cvičí-li se dále obecné schopnosti různým speciálním vzděláním, pak se cvičí každým předmětem stejně. Nezáleží tedy na tom, na kterém předmětu si formální předpoklady vzdělávaci bystríme, a dáme tedy vždycky přednost tomu předmětu, který má také hodnotu praktickou svým obsahem. A nebudeme tedy připisovati podle experimentálních výzkumů žádnému předmětu větší vzdělávací hodnotu před jiným. Je tedy celkem lhostejno, v kterých předmětech se kdo vzdělá, mimo praktické vědomosti nabude tím vždycky stejné, formálně rozumové schopnosti.

To jest předpoklad pro další požadavek Příhodovy soustavy. Žactvo shromážděné v jedné škole se rozděluje podle nadání a sklonů a vzdělává se každý v tom směru, kde může dosáhnouti nejlepších výsledků. Je tedy diferenciací doplněním jednoty školské organizace na druhém stupni.

To má ještě další výhodu, kterou Příhoda poznal také význačně uskutečněnou na některých vzorných školách amerických a která ovšem zvláště silně kontrastovala s poměry našimi.

V jednotné škole druhého stupně shromažďuje se veškeré žactvo školou povinné v jedné budově. V zájmu dostatečné diferenciací shromažďuje se zde žactva pokud možno nejvíce. To umožňuje další značnou výhodu, hospodárné vedení školy po stránce technické a administrativní. Rozptýlený náklad na několik malých škol a různých příbuzných typů soustředí se na jedné veliké škole společně. Tu pak jest možno vybavit po stránce technické, hygienické i organizační mnohem dokonaleji, než jak jsou vybaveny malé školy naše.

Je tedy plán Příhodův racionální nejen ve výchovné složce, nýbrž zavádí racionalisaci důsledně také do školské organizace a správy.

Příhoda celý tento systém buduje na experimentální psychologii a vědeckých metodách a představuje tak nejpositivističtější směr v naší výchově. On říká vědecký, tomu ovšem nutno správně rozumět. Vědecký rozumí na rozdíl od pedagogiky filosofické, to znamená orientované podle nějaké filosofie nebo pedagogiky takové, která při výchovném systému aspoň k filosofickým ohledům přihlíží. Avšak i tato filosofická pedagogika jest zajisté vědecká. Příhoda chce říci, že nepřihlíží-li k filosofickým předpokladům, chce všechnu výchovnou teorii odvoditi z toho, co může exaktně vyzkoumati z biologických podmínek výchovy. Dlužno tedy chápati tuto orientaci jako přírodovědeckou; zdůrazníme-li pak, že drží se přirozených předpokladů a nepřihlíží k filosofickým požadavkům, můžeme ji v tomto smyslu nazvati také naturalistickou.

Tak na jedné straně odstraňuje tento směr předsudek formálního vzdělání a zavádí do výchovy právem exaktní metody, zdůrazňuje praktické hledisko při sestavování obsahu výchovy a tím sympaticky odstraňuje přežitek na př. klasické filologie a j. Naproti tomu výlučným zdůrazněním kvantitativních hledisek nelze jej zprostiti podezření z utilitarismu, specialisovanosti, a to ne skutečně užitečné a nutné, nýbrž krátkozraké. Utilitarismu, který nápadně dbá jenom o užitečnost nejbližší, tu, o které mu vypovídá jeho kvantitativní metoda. Proti tomu mohla by tomuto systému poukázati filosofická širší metoda, kdyby jí jen dbal, na různé ohledy, které jenom exaktní metoda může přehlížeti jako neužitečné, neboť nemá možnosti přihlížeti k potřebám celého člověka ve všech jeho projevech.

Tak ukazuje se Příhodův systém při všem sympatickém vědeckém základu a snaze po jednotnosti celé školské soustavy jednostranným, a to zase ne jednostranným tak, jak je to do jisté míry nutno, ale jednostranným zbytečně, z krátkozrakosti, tam, kde jej širší rozhled nikterak neohrožuje.

Odtud vysvětlujeme si, že dostal se Příhoda do sporu nejen s filosoficky orientovaným Hendrichem, ale že s jeho praxí nesouhlasil ani Chlup, dosud příznivě k exaktní pedagogice orientovaný. Nebudou se nám tedy také jejich názory zdáti protikladné, nýbrž spíše komplementární.

V.

Ideová linie naší pedagogiky pohybuje se mezi pedagogikou exaktní, kvantitativní, která si ráda dává také název vědecká, proti pedagogice s filosofickými základy, která chce přihlížeti k filosofickým předpokladům, po případě přímo na nich pedagogickou teorii budovati.

Není pochyby, že takováto filosoficky orientovaná pedagogika jest nucena postupovati neobyčejně opatrně, aby nedostala se buď do zajetí jednoto výlučného filosofického systému nebo aby se nerozplynula ve filosofické matné všeobecnosti.

Mluví-li se však dnes u nás o filosofické pedagogice, nemá zajisté nikdo takovouto čistě iracionální pedagogiku na mysli. Takový směr nemá nejen u nás ani jednoho stoupence, ale i v cizině představuje jenom výstřední osamocenou sektu.

V případě této absolutní orientace filosofické upadáme při výchově do jakéhosi uměleckého diletantismu. Taková výchova by přezírala nejdůležitější složku dnešního dnešního života, vědu, a tím by se sama neodvolatelně odsuzovala.

U nás při Kádnerovi nacházíme tendence obě, jak pozitivisticky vědeckou, tak filosofickou. Historický eklecticism nedovoluje mu určitější stanovisko a přesnější vymezení poměru mezi nimi, zůstává tedy výsledkem nevyhraněná tendence filosofická, opřená hlavně historicky.

Zato Příhoda představuje proti Kádnerovi systém výlučně exaktní. Buduje na vědě a tím má zdánlivě mnohem více důvěry než výlučná orientace opačná. Právě svou výlučností umožnil Příhodův exaktní systém změřiti jeho možnosti a stanoviti jeho meze.

Jeho přírodovědecká orientace nemůže především stačit v psychologii, i když uznáme za správné vše, co jeho psychologie dosud přináší. Nemůže stačit, jako dosud nemůže pedagogice stačit žádný psychologický směr. Pedagogika musí počítati stále a také už dnes s celým člověkem, zatím co jednotlivé směry a celá přírodovědecká orientace se omezuje na jednotlivé složky. Zde jenom filosofické hledisko může vyrovnati nedostatky a jednostrannosti a doceliti různé směry současné psychologie, aby byla práva celé lidské osobnosti.

Stejně není možno v etice spolehnouti se pro pedagogiku na tento směr. Co může exaktní zkoumání učinit, je v nejlepší případě popsání určitého stavu mravních jevů v některé době. To pro výchovu ovšem nikterak nestačí.

Konečně, nehlavněji, v pedagogické teleologii nemůže nic než filosofie dáti přehled po celém oboru lidského snažení a tím také pro výchovu stanoviti všechny úkoly a cíle.

Přírodovědecká orientace vychází správně z přirozených předpokladů výchovy, ona však také na nich přestává. Tím zbytečně omezuje nebezpečně cíl výchovy, neboť přehlíží právě specifické složky lidské povahy. Výchova má cílem nejen rozvinouti u každého to, k čemu má přirozené vlohy. To by se konečně rozvinulo více méně samo, jako kuře neučí nikdo zobat zrní. Hlavním úkolem výchovy jest však rozvinouti tyto vlohy v určitém smyslu tak, aby člověk byl uschopněn individuálně k životu co nejdokonalejšímu, sociálně pak aby se vyvinul k nutným formám společenského soužití.

Tyto cíle ovšem nenajdeme nikde v přirozenosti člověkově, jako v ní nenajdeme žádného lidského výtvaru kulturního. Zde všude při výchově jako při všem kulturním díle nutno počítati s tím, co jde nad lidskou přírodu, kde člověk právě proti své přírodě se dotváří kul-

tury a hodnot, které jsou proti všem ostatním tvorům jen pro něho specifické.

Zde nám málo pomůže věda, jako všude, kde běží o to, co má člověk vytvořit. To jest právě člověkovým dílem, výsledkem jeho úsilí, nelze tedy žádati po vědě, aby nám to sama pověděla. Věda pouze konstatuje, co jest, jen člověk tvoří, co chce míti a co má býti. Tvoří ze sebe, co dosud nebylo, co není možno tedy mimo něho samého nalézti.

Máme-li tedy na paměti celou rozlohu lidské tvořivosti, nemůžeme se spolehnout na to, co nám přírodovědecká psychologie o člověku vypovídá. Zde nepřihlíží se právě ke složkám, které jsou pro člověka specifické, a výchova, která by je opomíjela, vzdává se předem svých nejdůležitějších úkolů, není tedy schopná plnit své poslání.

Bude tedy docela na místě, budeme-li i dále přihlížeti při výchově k filosofii, která právě k těmto osobním tvořivým silám, k člověku jako celku nejspíše může přihlížeti i tam, kde jiným vědám už docela unikají. Ona nejlépe bude moci porozuměti člověku, který se zdvihá ve svém úsilí nad přírodní svůj úděl, ona také nejlépe bude moci odhadnouti směr, kterým nutno člověka orientovati, aby nebyl na světě cizincem a aby se uplatnil ve všech svých možnostech.

Nebude to ovšem žádná dogmatická filosofie, spíše synthesisa všeho filosofického snažení určité doby. Neznamená to také, že půjde proti biologickým možnostem.

V tom směru budeme vždy s Příhodou zajedno, a jeho výzkumům, budou-li třeba i daleko čtenější než dosud, dáme v těchto mezích milerádi místo, ba přímo je předpokládáme. Jenomže se na ně neomezíme, použijeme jich k dalšímu rozvoji lidského úsilí a dáme vedle nich vyniknouti všem lidským schopnostem ve všestranném rozvoji.

V tom dáme zase za pravdu jak Hendrichovi, který chce doplniti svou filosofickou orientaci výsledky experimentální pedagogiky, tak i Chlupovi, který s druhé strany chce předpoklady exaktních věd pořádati ve výslednou harmonii filosofickými ohledy.

S P O R T A H R Y

F. Smlsal:

Vítězství hry a zápasu.

Sokolské bašty otevřely brány sportovním hrám a dávají jim pevný řád. Rozhodly se proto tak učinit, že by jim byly bývaly hry při náporu sportovních směrů povážlivě pobouraly zdi a vnikaly nelegální cestou. Nebylo účinnější obrany než otevřít brány a nechat je vejíti oficiálně. Tím se ale octli na jedné půdě dva sokové, prostná a hry jako reprezentanti výchovy ke kolektivismu. Dva kohouti na smetišti, jak ideově tak v praxi. Do sokolské Troje se vplížila pro ty, jimž byla ještě nedávná cvičební praxe posvátným významem víry, ošemetná věc. Sokolské mládí, jež hru propašovalo, musí být takřka donucováno k dlouhým a umoňujícím nácvikům prostných. A ty se skoro ne-trhnou.

Budeme v příchozích letech svědky rozhodujících bojů mezi těmito dvěma tělovýchovnými prostředky. Ideově půjde v podstatě o střetnutí kázně typu pruského a anglosaského, kázně suchého drillu s činorodou kázní ve hře, kázně, jež je konec konců pocitována

jako vnější moc s kázní vlastnoručně hnětenou z touhy a potřeby si zahrátí.

Individualita a kolektivum jsou v mnoha směrech poctivými nepřáteli a žádají si zájemných ústupků. Mluví se často o obětech individua na účet celku. Cílem výchovy však nemůže být nějaký standard, fabriční výrobek. Bude to vždycky plný rozvoj osobních schopností, cesta k pestrému odlišení jedinců, jež dává a zaručuje životodárné napětí. Příroda sama, spěje na každém kroku k účelné diferenciaci, chrání se toho, aby tvořila dvojníky.

Dnešní život však se svými nutnostmi stírá do určité míry osobní pestrost, šablonisuje. Spějeme pomalu k Čapkovým robotům. Vidoucím neujde, že na ulicích velkých měst nechodí už lidé, nýbrž výrobní čísla veliké továrny. Člověk se pohybuje s větší či menší přesností stroje mezi tisíci tabulkami a nápisy jako polotovar na výrobním pásu. Všude samá výstraha a připomínka, plno šipek — doslova i v přeneseném smyslu.

Jsi okraden o všechnu iniciativu, jež tě naplnila radostí, protože jsi jednoduše hnán, zapíat v mohutný proudovodič denního shonu. A přece zastavení, vydechání a vědomé zjištění vlastní jsočnosti je napítí se z pramene živé vody.

Pokud se dělí tělesná výchova o formování člověka, je její přední povinností chránit individuum, případně individualitu. V tělovýchově je to tím spíše na místě, ježto ušlechtilé sebevědomí má svoji prastudu ve zdravé tělesnosti, ve zjištění animálního já. Tělesná výchova napájí jedince jako vybitou baterii novou energií a pomáhá mu strhávat pravidelně se usazující celofánový potah, jímž jej obdává specialisace a společenský řád. Podoban hmyzu a plazům čas od času se svlékajícím, vyklouzne z této dusivé slupky osvěžen a omlazen ve svém já. Tělovýchova musí volat individualitu pravidelně k životu, ale nesmí být při tom anarchistická.

Musí vychovávat k vědomí, že jedinec má sloužit celku, zároveň však k bystrosti, kde, kdy a jak. Musí jej učít plným rozvinutím osobitosti celku jenom prospěti. Má poskytnouti chvíli, při níž netkví mozková práce v bdělém hlídání, aby někde nevyprsklo naše já neslušně do moře společnosti, nýbrž ve vřelém naslouchání živočišnému tepu. Je toho dnes zapotřebí, mám-li hledat protiváhu nervových rozvrátů.

Ve spolcích je třeba více kultu individua, než učení kolektivistické kázní, protože pokud si život žádá jedince, je sám tuhou školou na každém kroku. Ba mnoho energie se spotřebuje na neustálé přizpůsobování se, tak mnoho, že slabší jedinci se ani nerozvinou ve svých schopnostech, protože je uduší šablona.

Příroda však statečně bojuje pro jedince, žádá si stále větší a větší diferenciaci.

Sportovní hra se zdá být po psychologické stránce reakcí na ubíjení individuality celým dnešním pracovním systémem.

Tělovýchova je občasnou revisí, při níž se duševně i tělesně ohamatáš, zjistíš, že tvoje končetiny jsou opravdu tvoje vlastnictví, že jimi lze něco udělat, ku svému překvapení, že disponuješ něčím, čemu se říká nervy a vůle. Obě zkusíš a dostáváš docela prostou radost nad objevem své animálnosti, přepadne tě někdy tvého věku nedůstojná a nestydatá chuť proskočit se jako nevázané hříbě. Stojíš náhle jako stvořitel nad podivnou věcí — nad životodárným průbojným optimismem, jenž se vypocoval při onom proskakování a zhustil se takřka ve věc, s níž se možno těšit.

A tohoto všeho se při prostných nedočkáš, na takové úkoly už prostná nestačí.

Naproti tomu volá hra po hýřivém rozvinutí individuality a také ji usměrňuje v celku. Prostná si osobitosti, jako věci při veřejných vystoupeních nejméně žádoucí, nepřejí.

Tím stojí oba způsoby výchovy tak říkajíc na protějších březích.

Při prostných musí být každý bezduchou šablonou, pokud možno věrnou kopií předepsaného originálu. Kdyby byl každý na drátkách, byla by to jen přiměřená karikatura. Šablona prostných je jedem osobitostí. K tomu ještě ukládá každému, kdo se přišel nervově osvěžit nestravitelná sousta paměti.

Má-li člověk nervově získat, musí mu být dána možnost tvoření, jásající účasti na činnosti, osvěživé proměnlivosti. Toho všeho prostná nemají, nebo je to s jejich hlediska skoro kacířské. Pravda, poněkud se už mění, ale je to nepatrné.

A pohleďte na vnitřní povahu „prostného“ kolektivismu. Vedle zmíněných nedostatků má ještě jednu zvláštnost. Jedinec není organickou částí celku tak, jak jí má býti a skutečně je v mnoha útvarech sociálních. Cvičenci prostných jsou vylučující se kruh vedle kruhu, hráči jsou kruhy navzájem se protínající dle povahy svých úloh. U prostných se to jeví na př. už tak, že jejich struktura se chybou jednoho pravidlem nemění, protože nezasahuje — pravím obyčejně — do cvičení druhého. Chyba se projevuje jako závada jen ve vztahu k platícimu majestátu na tribunách.

Prostná jsou kolektivem, v němž jedinec není kolečkem zapadajícím účelně do velkého stroje, nýbrž jen pouhou hmotou na kolečka, hmotou, která nemá ještě vědomí vlastní existence. Šablona se pohybuje vedle šablony. Přání jednotnosti za cenu naprostého popření osobitosti je vzhledem ke všemu svrchu řečenému drazé vykoupěno. Kruté disciplíně, učí dnes samo vyčerpávající zaměstnání a řád.

Oproti heslu: „Jedinec nic, celek vše“, stavíme heslo „Celek sice vše, ale jedinec velmi mnoho“. Dnes není člověk ochoten k tomu, aby se jeho „kapka“ rozplizla v pouhé slané nic v moři života, nýbrž chce být v tom moři kapkou vědomě izolovanou.

Proti prostným a úmornému řemeslnému kopírování sestav, proti drillu ubíjejícímu duši přichází hra, vzdálena na hory monotonu automatisace a nabízí se s hýřivým množstvím tvůrčích možností, v nichž smysly, myšlenka a vůle se splétají melodickými náplněmi nejpěstřejších situací v hotové koncerty síly, obratnosti a pohotovosti.

Hra, volajíc po rozvinutí osobních zvláštností, demonstruje současně důkladně sounáležitost k celku. Ve hře nejen že nejsem pouhou hmotou na kolečka, nýbrž kolečkem zcela určitým, s 32 zoubky vroubkovaného tvaru, s čípkem 1 mm dlouhým a 50 otočkami. To kolečko, to jsem já. Já musím být v rotačce sociální mašiny tam a tam, beze mne by to nešlo, musíme být všichni ve veliké souhře, aby lezly noviny ven.

A o to běží.

Ve hře každá chyba jednotlivce zasahuje pravidlem i do hry druhého, nebo se v ní nějak následně projeví. V zájmu celku záleží velmi mnoho na správném vyřešení jednotlivých úkolů. Sounáležitost k celku je opravdu organická. Plný květ individuální krásy se váže v kyticí kolektiva.

Nesouhrou ve hře trpí všichni, u prostných pouze divák, tedy ten, jehož se věc nejméně týká, máme-li na

myslí výchovu. A jsou-li prostná pouze pro diváka, pak je to nadměrně drahé divadlo, myslím drahé vzhledem k účinkujícím.

Stokrát můžete zjistit, že cvičenec prostných koná těžkou povinnost. Pro mnohé je právě tento zjev přemáhání nepřijemného velkou výchovnou hodnotou. Potom bychom neměli ale daleko k asketismu, jehož odříkání zaručuje prý nebe.

Tam, kde život sám je už dost velikým diktátem a kdy toužíme po tom, na chvíli se ho zbavit, přicházejí prostná s novými, do omrzení opakovaným. Tělesná cvičení mají být provázána velkým kladem vlastní duše, iniciativou, souzvukem, jehož zaměstnání a společnost vždycky nadává a nebo jen velmi poskrovnou.

Zjistěte, kolik toho kladu je u hráče a u cvičence prostných.

Výchovnými hodnotami strní hra vysoko nad prostnými. Dává možnost k plnému rozvinutí smyslovému střídáním nekonečně pestrých situací a řešení. Učí poznávat, jak daleko smějí jít vlastní akce, aby nerušily zásah druhého a podporovaly celek.

Je zajímavé, co chtějí od cvičence prostná. Aby se vtěsnil do formy a nerušil celku. Úloha trochu nenáročná svojí pasivitou.

Hra si přeje vyšších úkolů. Žádá, aby hráč zvýšenou iniciativou na svém místě a v pravý čas pozvedl úroveň celku a přispěl k vítězství. Hra je i sociální, pěstující smysl pro zasahování tam, kde je potřeba zaplnit mezeru slabšího. Tomu říkáme dnešní kolektivismus.

Hra je kolektivem usměrněných individualit, prostná jsou kolektivem tahacích panáček. Cíle a úkoly, jež lze snést na jejich obranu, zdají se nám dnes být už podružné.

Kdykoli se bude mluvit o výchově k celku, bude hra vysoko převyšovat prostná a pomalu je zatlačovat. Mladí volající po živém boji, mladí volající v ušlechtilém smyslu po vyžití svého já, mladí, jež je nejméně odhodláno vtěsni se v šablonu, třímá pevně prapor bojovných her.

D O P I S Y

Hledá se vůdce pro studentstvo.

Vážený pane redaktore, pražské studentstvo by Vám mělo hromadně poděkovat, že jste v jeho zájmu otištěním Englišovy řeči rozvířil opět poněkud atmosféru jeho povinností, aby se studující inteligence, aspoň její převážná část, probírala ze své duchovní dřímoty a morální nevšímavosti. Jestliže dr. Engliš mluvil k brněnským posluchačům z důvodné obavy, že právě dnešní všeobecně snížený stav mravních hodnot by mohl nebezpečně znevychovat i studentstvo, potřebovala by studentská Praha, tato ústřední stoka politického nešvaru, s tím větší naléhavostí podobného autoritativního hlasu, který by přidřel mnohé zběhy veřejné morálky na cestě jejich pravého poslání. Právě v této věci trpí pražští studenti nedostatkem úzkého styku s profesory, kteří se uzavírají do svých vědeckých cel (až na malé výjimky), a sledující u studujícího dorostu výhradně účinky vědecké, opomíjejí úplně činitele výchovně-společenského, dosahu mravního, bez něhož však není poctivé a nezátžené práce odborné. Mimo prostředí fakultních posluchačů není pro studenta přímé, bezprostřední autority, jež by v rozhodných okamžicích, kdy veřejná morálka těžce pokulhává, přesvědčujícím projevem své působivosti vyslovila takovým zjevům svoje neschvalné veto a usměrnila tak vřavou orientaci dosud ideově nevyhraněných vrstev studující mládeže. Nejde snad o její politické seskupení, poněvadž konec konců je každé politické prostředí snesitelné, vyžívá-li se v mezích pravdy a poctivosti,

nybrž o věci zcela všeobecné, jež by měly doznat uskutečnění u každého a u studenta pak zvláštního zvýraznění a rozhodné zásadovosti o životní mravnosti. A upozorňuje-li dr. Engliš studenty, že jejich předurčení k vůdcovství ukládá přísné požadavky odpovědnosti, naplněné složkou mravní a intelektuální, pak je nejprve nutno poohlédnouti se, zda studentstvo se opravdu pečlivě připravuje vyplněním těchto nezákladnějších bodů svého zaměstnání k převzetí čelných úloh ve státě. Hodnotnost práce intelektuální je podmíněna stavem současné morálky a jest tedy oním původním motivem všeho jejich dění otázka poctivosti povahové.

A tu je nutno přiznat, že tato dožadovaná vlastnost nenašla u pražského studenta svého naplnění. Očekávalo by se, že se postaví s největší rozhodností proti dnešním kazům veřejného života, že silou svého vzdělání a mravní citlivosti s odporem odsoudí mnohé příznaky naší politické morálky a bude podle svých možností uplatňovat vliv na veřejné mínění nestranností svého vědeckého myšlení a touhou po absolutní spravedlnosti v rozhodování. Nelze samozřejmě paušálně obviňovat, jsou ovšem mezi nimi také lidé, a doufejme, že jich není málo, kteří pochopili správnost a podstatu své práce, ale demokracie, založená v praxi na systému většinovém, požaduje úcty na straně vládnoucích, početně silnější. Vezme-li se tedy v úvahu hledisko stranicko-politické, pak je nutno činit závěry ze stavu politického rozvrstvení studentstva a volat k odpovědnosti křídlo silnější, t. z. studentstvo národní. Zde však lze snadno zjistit, pokud ovšem tomu nebrání neproniknutelná mlha stranického nazírání, že tato skupina, utvořená z členů národnědemokraticko-fašisticko-klerikálně-ligistických, prozrazuje svými projevy naprostý nedostatek vůle, osvobodit si rysy charakterové vyhraněných a mravně neotřesitelných adeptů politiké vědy. To, co provádí národní studentstvo, je přesvědčujícím dokladem snížené úrovně studentského stavu a budí to vážné obavy, že pokračování v těchto vybraných počínech se rozšíří v propast generační. Žijeme v době demonstrační módy. Všecky požadavky, oprávněné i plané, jsou zveřejňovány zakázanými demonstracemi, ve znamení boje proti dovozu německého filmu jsou podnikány „zdařilé útoky“ na cizí vlastnictví, ulice volá po nedemokratickém numeru clausu, otázky ryze akademické (přeložení báňské školy z Příbramě do Prahy) jsou předmětem nestoudného hulákání a zatím odbořový život v studentských organizacích ztrácí téměř úplně na svém někdejší významu a je snůškou osobních ambic neschopných kariatistů. Již třetí rok je pražské studentstvo národní a marné proti němu jsou vzteky, avšak také třetí rok upadá výsostně intelektuální postavení tohoto kdysi hýčkaného stavu, jenž by mohl vlivem svého vzdělání zaujmout ve veřejném životě důstojnější místo, než jaké mu je vlivem dnešních vedoucích studentských činitelů vykázano.

Není tedy sporu o tom, že se studentstvo v převážné části odvrací od cesty, kterou mu ukazuje vědecké myšlení, nesoucí se k poznání pravdy, a vyslovuje své sympatie zjevům, jež nesnesou s hlediska mravního vůbec uznání. A takový je základ, na němž by chtěl dr. Engliš stavět vůdcovství, odpovědnost, pospolitost, nadosobnost, nestrannost a jiné požadavky, jež však mohou být duchovním statkem jen člověka pěstované výchovy a hluboké víry mravní. Bylo by třeba vyvrátit zlo od kořene a vše ostatní bude jen výrazem silného charakteru a mravního uvědomění. Zvláště nyní, kdy chaotická a rozvratná doba způsobuje mravním hodnotám tolik nebezpečných otřesů a je pařeníštěm politických hazardérů nejhoršího ražení, potřebuje studentstvo ve své duchovní desorientaci mocné vlivného hlasu, jenž by s největší rozhodností a celou vahou své osobní působivosti chránil napadanou pravdu a ukazoval pravé cesty. Pražské studentstvo potřebuje brněnského Engliše. S projevem úcty Váš J. K.

O situaci státních zaměstnanců.

Vážený pane redaktore!

Odpověděl jste sice sám p. Jar. Fanturovi na jeho dopis ve 48. čís. Přítomnosti, ale nechal jste nevyvráceny některé nesprávnosti, které p. Fantura v následujícím čísle znovu opakuje; dovolte proto, abych na ně v zájmu pravdy upozornila.

Pan Fantura vychází především z falešného předpokladu, že t. zv. třináctý plat je přídavek státním zaměstnancům. To je naprostý omyl. Třináctý plat, který se po dlouhých tahačkách scvrkl na pouhý „vánoční přídavek“ ve výši 70% základního — nikoli celého — měsíčního platu, byla malá záplata na velký dluh, který měl být už dávno a bez dlouhých řečí splacen. Státní úřednictvo je jediný stav, jehož příjmy se nepřizpůsobily poválečnému zvýšení hospodářských čísel. Byly-li platy státního úřednictva už za Rakouska uznaně malé a mluvilo-li se už tehdy o lesklé bidě, jsou platy úřednictva československého, valorisované průměrně na $\frac{1}{7}$, opravdu žebrácké. To se obecně vědělo a uznávalo, ale protože státní úřednictvo je nadáno beránci trpělivosti (nebo je to už jen ovčí otupělost?), ustupovalo mohutným lóktům všech těch mocných zivlů, které dělaly nároky na finance republiky. Pan Fantura se velice mýlí, domnívá-li se, že platy v minulých letech stačily. Stačily leda na souchotiny. Ať se jen poohlédne po plicních sanatořích, kolik procent pacientů je z řad státně-zaměstnaneckých. Tam, kde nebylo soukromého většního jmění nebo kde nemohli státem „zajištěnou existenci“ podporovat rodiče, upadalo se nutně do dluhů. To jsou věci tak známé, že se konečně 1930 uznala nutnost nějaké nápravy. Nebyla to úprava, jaká byla nutná a vzhledem k poměrům spravedlivá. Po velkých řečech byl uzákoněn „vánoční přídavek“ — aby byl hned následujícího roku rychle suspendován. O formálním způsobu, jakým se to stalo, bylo už mluveno jinde. Ale ani věc sama není nijak spravedlivá. Snižování platů by bylo oprávněno jen tehdy, kdyby byly bývaly před tím přiměřené ostatním poměrům, jako je to v Německu a v Rakousku; v Německu i dnes po všech etapách snižování se platy rovnají — až na nejvyšší třídy — předválečným. Je ku podivu, že náš stát měl dosti prostředků na sanování bank, prémie cukrovárníkům a vývozcům, sůvce ne docela nutné a bůhví na co všechno, jen na spravedlivé zaplacení povité práce svých vlastních zaměstnanců neměl a nemá.

Druhý omyl, stejně křiklavý, je mluvit o 20% zlevnění proti roku 1929 v souvislosti s gáze. Proti roku 1929 zlevnilo se asi o 20% maso, tuky, mléko, zcela napatrně mouka a chléb: vůbec se nezlevnil cukr, vejce, brambory a celá řada jiných poživatin. V rozpočtu své domácnosti pociťuji i to jako značnou úlevu, která se jeví v tom, že v r. 1929 jsme směli jíst jen tolik, kolik rozpočet dovolil, letos při stejném obnosu se najíme podle hladu. To se týče potravin. Za byt, malinký a bez jakéhokoliv komfortu (nemá ani koupelnu), platím stejně 300 Kč měsíčně jako před dvěma roky; stejně zůstaly i položky za světlo (zde značně drahé, 4-50 Kč za 1 kw hodinu), uhlí, prádlo a ostatní provoz domácnosti. Je pravda, značně se snížily ceny látek; ale to pro náš rozpočet vůbec nepadá na váhu, ježto připadne-li z necelých 1400 Kč, které můj muž, doktor práv, má, na byt 300 Kč, na stravu dvou lidí 600 Kč, na otop, světlo, prádlo, čištění a ostatní nutný provoz domácnosti průměrně 300 Kč, zbude každému z nás necelá stokoruna na běžné potřeby, jako opravy šatstva a obuvi, noviny, korespondence, organizační a spolkové příspěvky a p. Na osáčení právě tak jako na kulturní potřeby, na něž má akademicky vzdě-

laný člověk nárok, ale ani na doplnění a nahrazení domácího zařízení, ba ani na nějakou úsporu pro případ nemoci (léčebný fond hraří jen část výloh; to je vůbec zas kapitola pro sebe) není v našem rozpočtu — pokud je opřen o služební příjem — vůbec místa. Že v takových poměrech příchod dítěte by znamenal úplnou finanční katastrofu, je jasně dost. Nemělo by se zapomínat, že státní úředníci jsou úmyslně překládáni do okolí jim cizího, kde jsou vůči občanstvu nezávislí, ale kde na druhé straně nemají výhod levnějšího nákupu, bydlení a p. Ostatně 20% zlevnění životních potřeb — pokud opravdu připadá v úvahu — přichází k dobru všem vrstvám stejně a nikoliv jen státním úředníkům. Mnohem spíše však by se mohlo hledat ve státním rozpočtu v položkách nákupu surovin i zboží; tam by se mohlo opravdu projevít a mohlo bezbolestně nahradit úsporu docílenou na úkor té nejbezbrannější třídy obyvatelstva.

Dovolává-li se p. Fantura solidarity s ostatním strádajícím obyvatelstvem, měl by si vzpomenout, kdo se v době konjunktury cítil solidární se strádajícími státními zaměstnanci, kteří, jako gáziště vůbec, od začátku války byli jedinou třídou obyvatelstva, jež se neměla na kom hojit a byla vydána úplnému zproletarisování; i když nevzpomeneme na doby válečné, kdy roztomilí chalupníčkové stahovali z gázišť poslední košili. Státní úřednictvo se může cítit solidární jediné s dělnictvem, neboť u něho stejně tak v době prosperity shrábli zisky velcí páni, v době krise se pak dovolávají solidarity a snižují mzdy, nevyhodí-li je vůbec prostě na ulici.

Mluví se často o krizi inteligence. Nemyslíte, že jedním z kořenů je také vědomí méněcennosti, které nutně inteligent musí mít, když přes nejlepší průpravu a kvalitní práci je honorován tak nedostatečně, že to nestačí ani na krytí nejnepřírodnějších životních potřeb? A jak chcete, aby ještě jevil zájem o kulturu, je-li pro něj problémem každá návštěva biografu a může-li každá mimořádně ušpiněná košile ohrozit rovnováhu jeho rozpočtu? Kultura je drahá věc; knihy, časopisy, gramofonové desky, návštěva koncertů a divadel, cesty do kulturních středisek nebo do ciziny — to jsou věci, po nichž mladý inteligent může jen marně toužit. Je v tom bolestná tragika, otevrou-li se člověku vzděláním výhledy do bohatství duševního života, ale odeprou-li se mu prostředky, aby z nich mohl těžit.

Co se státního úřednictva týče, věřil by člověk s Rousseauem ve vrozenou mravnost člověka, nepřivedla-li je dosavadní mizerie — celkem vzato — se stezky ctnosti. Ale nemělo by se ani tu nakládat více, než lze snést. Pro svou — zcela neoficiální — osobu jsem přesvědčena, že jediné tehdy, až bude státní administrativa rozvrácena úplatkářstvím a jiným zlem, které občanstvo pociťuje na vlastní kůži, přijde se k náhledu, že stát dobrých úředníků potřebuje, a ježto je potřebuje, že je musí také řádně platit.

Doufám, pane redaktore, že se mi podařilo informovat Vás — po případě Vaše čtenáře — o skutečných poměrech a vyvrátit nesprávné a pobuřující představy, jejichž mluvčím se p. Fantura stal.

V dokonalé úctě

13. XII. 1931.

Jarmila Krejčí-Ambrožová.

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu notičku zasláný současně ve známkách činí Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Učitelka francouzštiny připravuje k maturitním a opravným zkouškám z francouzštiny. Značka „Speciální středodškolácká praxe“. Do

administrace t. l. pod číslem 24.

Prodám mezifrekvenční transformátory pro Mikrohet za Kč 120.— místo 330.—.

Do administrace t. l. pod číslem 25.

Neoglyfy, nové písmo mezinárodní, naučí rozuměti všem řečem. Sešity po Kč

5.— (také německé) zaslá dr. A. Batěk, Praha-Liboc 162.

Prodám K. H. Máchy: Básně, celož. bibliofil. vydání Hy-

perion 1924, dávno rozebrané. Do administrace t. l. Značka „Bibliofil“ pod čís. 26.

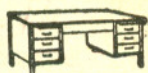
Prodám velmi levně Technický slovník díl I—IV. Nabídka

do administrace t. l. pod číslem 27.

Prodám za poloviční cenu úplné ročníky Přítomnosti I—VII. Nabídka do administrace t. l. pod čís. 28.

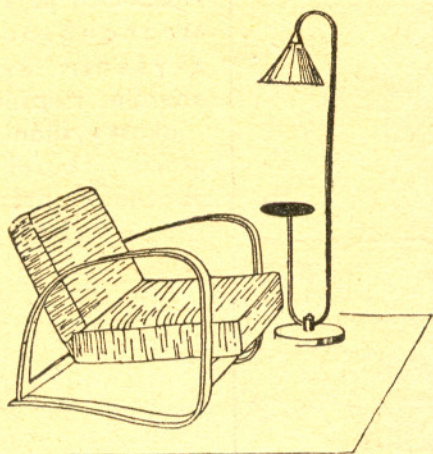
DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačí stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

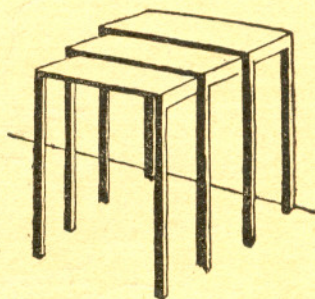
K. Vagner. Brno-Česká 16.

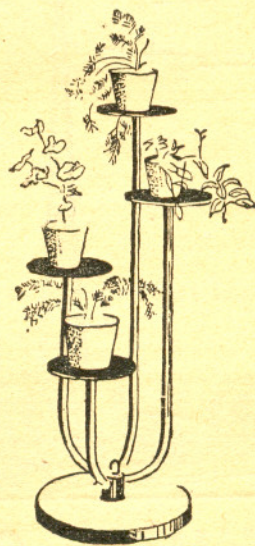
Pro příjemný odpočinek hygienická křesla U-P s pohyblivým opěradlem i seadlem. Vedle stojící lampa účelná i krásná. Tyče jsou silně poniklovány a odkládací deska je z broušeného skla.

NEHODILO BY SE PRO NI ČI PRO NĚHO

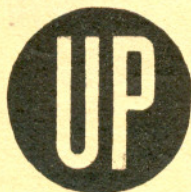
jako v á n o ě n í dar něco z drobného nábytku U-P? Jsou to právě dary, neboť jejich účelnost bude těšiti každého dne a jejich krása a dokonalost výroby i po mnoha letech. V dole uvedených prodejnách jsou vystaveny k nezávaznému prohlédnutí.

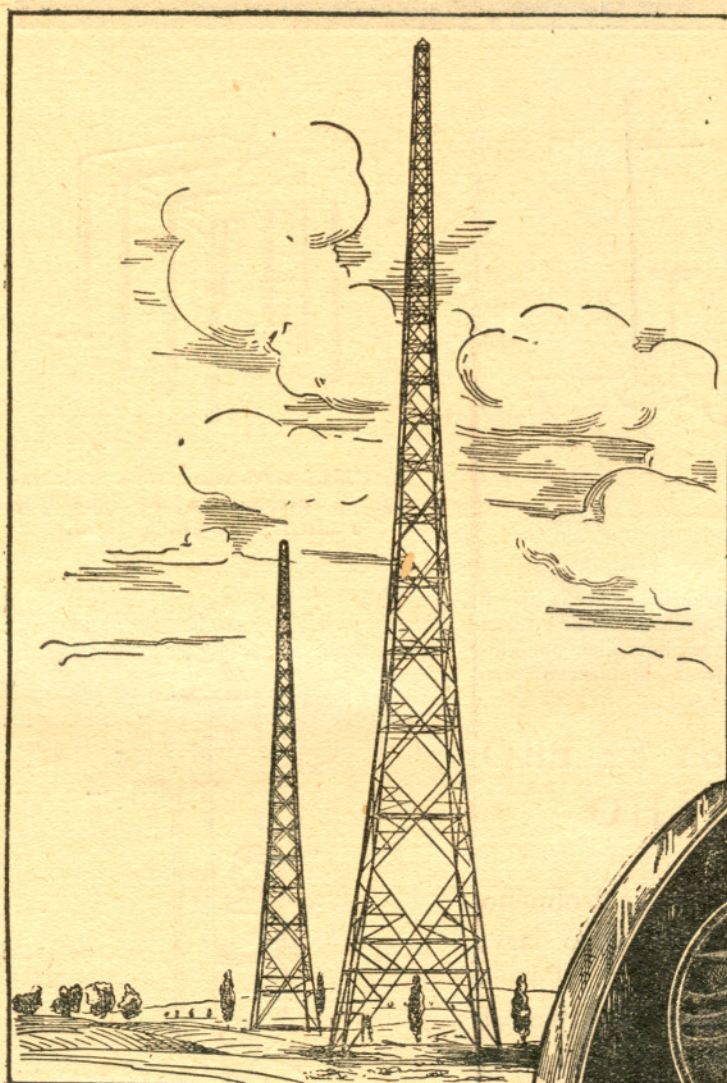
Rozkládací servírovací stolek bude radostí a pýchou každé hospodyně a ušetří jí sta kroků denně.

Jeden z našich květinových stolků. Jsou moderní, vkusné i praktické. Jejich jasná červeň rozveselí celý pokoj.

Prodejny: BRNO, Josefská - PRAHA, palác »Lucerna« - BRATISLAVA, Štefánikova 15 - PARDUBICE, Wilsonova - OLOMOUČ, Havlíčkova - MORAVSKÁ OSTRAVA, Ul. 28. října 6-8 - OPAVA, Jáktařská - KOŠICE, Hlavná 77.

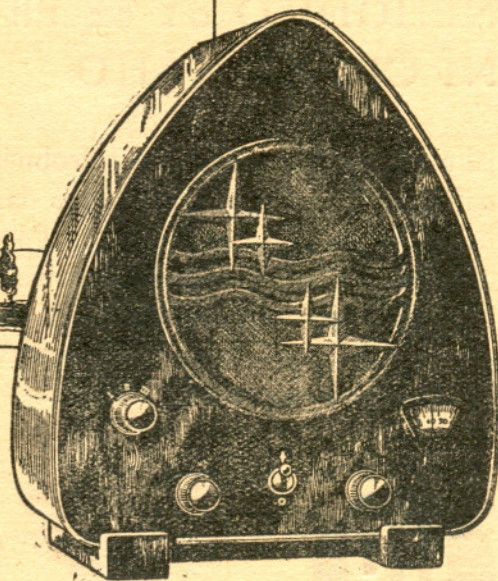

Nová vysílací stanice v Liblicích již vysílá. Mnohonásobným zvýšením vysílací energie zlepšilo se i jakost vysílání. Programy vzbuzují všeobecnou pozornost.

„PHILIPS 930“

vhodné přijímací zařízení (i s reproduktorem) pro příjem Liblic.

Cena Kč 2.250.—
(i na výhodné měsíční splátky).

Zašlete mi Vaše radioprospekty.

Jméno:

Adresa:

Fa. „PHILIPS“

Praha II.,
Karlovo nám. 8.